

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

15 juillet 2003

SESSION EXTRAORDINAIRE 2003

PROPOSITION DE LOI

**portant modification des dispositions
du Code civil relatives à
la cohabitation légale**

(déposée par M. Olivier Maingain et
Mme Martine Payfa)

SOMMAIRE

1. Résumé	3
2. Développements	4
3. Proposition de loi	26
4. Annexe	30

EN REMPLACEMENT DU DOCUMENT DOC 51 0082/001

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

15 juli 2003

BUITENGEWONE ZITTING 2003

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de bepalingen van
het Burgerlijk Wetboek betreffende
de wettelijke samenwoning**

(ingediend door de heer Olivier Maingain en
mevrouw Martine Payfa)

INHOUD

1. Samenvatting	3
2. Toelichting	4
3. Wetsvoorstel	26
4. Bijlage	30

TER VERVANGING VAN HET STUK DOC 51 0082/001

0085

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>NVA</i>	: Nieuw - Vlaams Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>SPa - SPIRIT</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>VLAAMS BLOK</i>	: Vlaams Blok
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

DOC 50 0000/000 : Parlementair document van de 50e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer

QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden

CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (op wit papier, bevat ook de bijlagen)

CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)

CRABV : Beknopt Verslag (op blauw papier)

PLEN : Plenum (witte kaft)

COM : Commissievergadering (beige kaft)

Abréviations dans la numérotation des publications :

DOC 50 0000/000 : Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif

QRVA : Questions et Réponses écrites

CRIV : Compte Rendu Intégral, avec à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (sur papier blanc, avec les annexes)

CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (sur papier vert)

CRABV : Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)

PLEN : Séance plénière (couverture blanche)

COM : Réunion de commission (couverture beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Bestellingen :

Natieplein 2

1008 Brussel

Tel. : 02/ 549 81 60

Fax : 02/549 82 74

www.deKamer.be

e-mail : publicaties@deKamer.be

Commandes :

Place de la Nation 2

1008 Bruxelles

Tél. : 02/ 549 81 60

Fax : 02/549 82 74

www.laChambre.be

e-mail : publications@laChambre.be

RÉSUMÉ

La loi du 23 novembre 1998 instaurant la cohabitation légale a donné pour la première fois un cadre juridique à la vie commune hors mariage.

Deux catégories particulières faisaient l'objet des préoccupations du législateur lors de l'adoption de cette loi. Il s'agissait tout d'abord de permettre à des personnes de sexe différent qui vivent ensemble sans être mariées de jouir d'une protection minimale de la part de la loi et du juge. Il s'agissait également d'offrir un statut marital aux personnes de même sexe qui vivent en couple.

Les auteurs de la présente proposition font le constat, chiffres à l'appui, que la loi n'a atteint aucun de ces deux objectifs.

La proposition entend dès lors rencontrer les différentes critiques formulées à l'encontre de la loi du 23 novembre 1998. Il s'agit premièrement de rompre avec le régime d'adhésion qui caractérisait le régime de la cohabitation légale organisé par la loi du 23 novembre 1998 en lui substituant la reconnaissance des couples dont l'union présente un caractère de stabilité suffisant. La proposition entend ensuite exclure de la cohabitation légale, hormis le cas des homosexuels, toutes les personnes qui ne peuvent se marier parce que liées par un lien de filiation ou d'alliance trop étroit. Les auteurs entendent également supprimer la possibilité de mettre fin au statut par le biais d'une résiliation unilatérale. La proposition redéfinit encore les règles impératives qui s'imposent aux cohabitants, traite des droits successoraux supplétifs et supprime la présomption de libéralité prévue à l'article 1478, alinéa 3 du Code civil. Elle modifie les règles de procédure devant le juge de paix et prévoit, enfin, des mesures transitoires pour son entrée en vigueur.

SAMENVATTING

Met de wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning werd voor het eerst een juridisch raamwerk ingesteld ten behoeve van niet-gehuwde samenwonenden.

Ten tijde van de goedkeuring van die wet had de wetgever specifiek de belangen voor ogen van twee categorieën van samenwonenden. Enerzijds was het de bedoeling een minimale wettelijke en gerechtelijke bescherming te bieden aan mensen van een verschillend geslacht die samenwonen zonder daarom gehuwd te zijn. Anderzijds ging het erom een soort van «maritale status» te verlenen aan samenwonende partners van hetzelfde geslacht die een stel vormen.

De indieners van dit wetsvoorstel maken uit cijfergegevens op dat de wet geen van beide doelstellingen heeft waargemaakt.

Daarom beoogt hij via zijn wetsvoorstel een oplossing aan te reiken voor de diverse punten van kritiek die de wet van 23 november 1998 heeft te weeggebracht. In de eerste plaats behoort te worden afgestapt van de in de wet van 23 november 1998 opgenomen toetredingsregeling; die toetredingsregeling, waarbij de gegadigden expliciet tot het stelsel van de wettelijke samenwoning moeten toetreden, wordt in dit wetsvoorstel vervangen door een regeling op grond waarvan voldoende stabiele paren als dusdanig worden erkend. Voorts heeft dit wetsvoorstel tot doel wettelijke samenwoning te verbieden aan mensen die, wegens een te directe afstamming of een te nauwe verwantschap, ook niet met elkaar mogen huwen, al wordt een uitzondering gemaakt voor homoseksuelen. Tevens willen de indieners niet langer dat de samenwoning nog eenzijdig kan worden opgezegd. Daarnaast behelst het wetsvoorstel een nieuwe omschrijving van de dwingende voorschriften waaraan de samenwonenden zich moeten houden, alsook bepalingen inzake de aanvullende erfenisrechten en een afschaffing van het vermoeden van schenking als bedoeld in artikel 1478, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek. Tot slot stelt de indiener wijzigingen voor van de voor de vreederechter geldende procedurevoorschriften, alsook overgangsmaatregelen met betrekking tot de inwerkingtreding van het wetsvoorstel.

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi reprend le texte de la proposition de loi n° 50 2135/001.

La loi du 23 novembre 1998 instaurant la cohabitation légale, entrée en vigueur le 1er janvier 2000¹, a donné, pour la première fois dans notre droit positif belge, un cadre juridique à la vie commune hors mariage.

Cette nouvelle institution est la consécration d'une initiative parlementaire initiée au cours de la session ordinaire 1995-1996, par le dépôt d'une proposition de loi « *concernant le contrat de vie commune* » déposée par Messieurs S. Moureaux, V. Decroly, F. Lozie et O. Maingain².

Les travaux préparatoires de la loi du 23 novembre 1998 ont montré que deux catégories particulières de personnes faisaient, à l'époque, l'objet des préoccupations du législateur :

– Les personnes de sexe différent qui vivent ensemble sans être mariées. Celles-ci devraient jouir d'une protection minimale de la part de la loi et du juge.

– Les personnes de même sexe qui vivent en couple et auxquelles devrait être offert un statut marital.

Force est de constater que la loi du 23 novembre n'a atteint ni l'un, ni l'autre de ces objectifs.

En effet, la loi de 1998 créant un régime d'adhésion, elle exclut tous les concubins qui ont décidé de ne pas adhérer à cette loi et ne leur offre donc aucune protection de quelque nature qu'elle soit. Ceux-ci se trouvent ainsi désarmés face au vide législatif et aux incertitudes des solutions issues du droit commun.

Qui plus est, le « statut marital » offert par la loi de 1998 aux couples homosexuels est dérisoire.

¹ *Belgisch Staatsblad* van 12 januari 1999, blz. 786.

² *Parl. Doc.*, Kamer, G.Z., nr. 170/1 - 95/96.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van wetsvoorstel nr. 50 2135/001.

De op 1 januari 2000 in werking getreden wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning¹ heeft ervoor gezorgd dat het Belgische positief recht voor het eerst werd voorzien van een juridisch raamwerk ten behoeve van niet-gehuwde samenwonenden.

Dat nieuwe samenwoningsstelsel was de kroon op het werk van een parlementair initiatief dat tijdens de gewone zitting 1995-1996 was ingezet via de indiening, door de heren S. Moureaux, V. Decroly, F. Lozie en O. Maingain, van het wetsvoorstel « *betreffende het samenlevingscontract* »².

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 23 november 1998 blijkt dat de wetgever indertijd voornamelijk oog had voor twee specifieke categorieën van samenwonenden:

– niet-gehuwde samenwonenden van een verschillend geslacht. Het was de bedoeling dat zij een minimale wettelijke en gerechtelijke bescherming zouden genieten;

– mensen van hetzelfde geslacht die als stel samenwonen en voor wie een soort van « maritale status » in uitzicht werd gesteld.

We kunnen er niet omheen dat de wet van 23 november 1998 geen van beide doelstellingen heeft waargemaakt.

De wet van 1998 bevat immers een toetredingsregeling, wat de uitsluiting impliceert van alle niet-gehuwde samenwonenden die niet tot het in die wet bedoelde stelsel wensen toe te treden. Daardoor blijven zij verstoken van iedere vorm van bescherming, stuiten zij op een leemte in de wet en moeten zij hun heil zoeken in de gemeenrechtelijke oplossingen, die evenwel heel wat onzekerheden inhouden.

Bovendien valt de « maritale status » die de wet van 1998 aan homoparen verleent, inhoudelijk nogal mager uit.

¹ *Moniteur belge* du 12 janvier 1999, p. 786.

² *Chambre, S.O.*, 1995-96, n°170/1.

En réalité, il conviendrait d'envisager deux réformes différentes qui auraient pour but de viser chacune de ces catégories de personnes.

C'est précisément dans cette perspective qu'a été rédigé l'avant-projet de loi « *ouvrant le mariage à des personnes de même sexe et modifiant certaines dispositions du Code civil* ».

Cette perspective de réforme est d'autant plus nécessaire que, le texte de la loi sur la cohabitation légale étant très limité dans son contenu, il était très loin d'assimiler les homosexuels cohabitants légaux à des personnes mariées entre elles.

Il reste ainsi alors à prévoir un cadre juridique approprié pour l'autre catégorie de personnes visée par le législateur à savoir les concubins en tant que tels.

Ainsi, pour tous ces couples qui n'ont pas adhéré à l'institution de la cohabitation légale mais dont la relation présente un caractère certain de stabilité (établi par exemple par une certaine durée de vie commune, par la présence d'un enfant commun ou par la conclusion d'une convention de concubinage), il conviendrait de prévoir un corps de règles applicables.

Seule cette solution donnerait par exemple, à la femme qui a mis son activité professionnelle entre parenthèses durant de longues années pour s'occuper du ménage commun, et qui est ensuite abandonnée par son compagnon, la possibilité d'être protégée efficacement.

C'est précisément dans cette perspective qu'il convient d'améliorer le régime de la cohabitation légale.

Cette amélioration paraît d'autant plus inévitable que les quelques statistiques dont nous disposons démontrent à suffisance que la loi n'a pas rencontré le succès escompté³.

Quelques chiffres :

Il ressort de la réponse donnée à une question parlementaire⁴ qu'au début du mois de juin 2000 (soit après 5 mois d'application), le nombre total des décla-

³ We wijzen erop dat het niet eenvoudig is zich een precies beeld te vormen van de reële weerslag van de wet, omdat de gegevens verschillen naar gelang van de geraadpleegde bronnen.

⁴ Parlementair Stuk, Kamer, G.Z., 1999-2000, CRIV, 50 041, blz. 4.784.

In werkelijkheid is er nood aan twee aparte hervormingen voor elk van beide categorieën van samenwonenden.

Precies dát was de bestaansreden van het voorontwerp van wet « *tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek* ».

Dat een dergelijke hervorming wel degelijk noodzakelijk is, mag ten overvloede blijken uit het feit dat de tekst van de wet tot invoering van de wettelijke samenwoning inhoudelijk tal van beperkingen heeft, waardoor er allesbehalve sprake is van een gelijkschakeling van de wettelijk samenwonende homoseksuelen en de gehuwden.

Voorts dient nog te worden voorzien in een passend wettelijk raamwerk voor de andere door de wetgever bedoelde categorie van personen, te weten de mensen die samenwonen zonder onder een wettelijk stelsel te vallen.

Het ware raadzaam te voorzien in een reeks voorschriften die van toepassing zouden zijn op al de samenwonende paren die niet zijn toegetreden tot het stelsel van de wettelijke samenwoning, maar van wie de samenwoning daadwerkelijk stabiel is (wat bijvoorbeeld kan worden aangetoond op grond van het feit dat de samenwoning al geruime tijd duurt, dat de samenwonenden een gemeenschappelijk kind hebben of dat zij een samenwoningsovereenkomst hebben gesloten).

Alleen op die manier zou het mogelijk zijn om op doeltreffende wijze bescherming te bieden aan, bijvoorbeeld, de vrouw die haar beroepsactiviteit gedurende tal van jaren heeft stopgezet om zich aan het gemeenschappelijke huishouden te wijden maar die vervolgens door haar partner wordt verlaten.

De verbeteringen aan het stelsel van de wettelijke samenwoning zouden daar specifiek toe moeten strekken.

Bovendien lijkt een dergelijke bijsturing onvermijdelijk als men bedenkt dat de enkele statistische gegevens waarover wij beschikken, duidelijk aantonen dat de wet niet het verhoopte succes heeft geboekt³.

Enkele cijfers:

Uit het antwoord op een parlementaire vraag die begin juni 2000 werd gesteld⁴ (dus na vijf maanden toepassing van de wet) blijkt dat het aantal verklaringen

³ Notons qu'il est difficile de se forger une idée précise sur l'impact réel de la loi tant les informations varient selon les sources consultées.

⁴ *Doc. Parl.*, Chambre, S.O.1999-2000, QRVA, 50 041, p.4784

rations s'élevait à 850 (soit 1700 cohabitants légaux) dont 95 par des personnes de même sexe.

La palme revient aux provinces de Flandre (orientale et occidentale) avec un total de 375 déclarations alors que l'arrondissement de Bruxelles-Capitale n'en compte par exemple que 57. Les provinces du Luxembourg et du Brabant wallon se distinguent quant à elles par leur faible succès soit 15 déclarations pour chacune de ces provinces.

Par contre, d'après les chiffres donnés par les médias⁵, le succès remporté par la loi est plus franc : ainsi, l'on évoque le nombre de 2904 déclarations en 8 mois dont 498 par des personnes de même sexe. La Flandre (occidentale) reste championne avec 839 déclarations et la province de Luxembourg à la traîne avec 53 déclarations.

L'arrondissement de Bruxelles-capitale compterait, selon cette même source, 163 déclarations.

De manière générale, notons qu'il est impossible d'établir des statistiques sur base de l'orientation sexuelle ou du lien de parenté existant entre les cohabitants dans la mesure où aucune justification ne doit être donnée par les cohabitants au moment de faire acter leur déclaration.

Ainsi, l'on ne peut dire si les déclarations effectuées par des personnes de même sexe concernent ou non des « couples » homosexuels.

Toutefois, même à supposer que les déclarations par des personnes de même sexe ne concernent que des couples homosexuels, la loi n'a certainement pas obtenu le succès escompté dans les milieux homosexuels et ce malgré l'objectif réel qui était le sien de consacrer officiellement les unions homosexuelles en leur conférant un statut légal.

L'on peut néanmoins tirer comme conclusion de ces quelques données chiffrées que le phénomène s'est plus largement développé dans la partie Nord du pays et qu'il est en grande majorité hétérosexuel.

Le plus grand succès qu'a remporté cette loi dans la partie flamande du pays peut sans doute s'expliquer par les conséquences fiscales (notamment en ce qui concerne les droits de succession) qu'entraînait à l'épo-

850 bedroeg (met andere woorden 1.700 wettelijk samenwonenden), waarvan 95 afgelegd door partners van hetzelfde geslacht.

De Vlaamse provincies (inzonderheid Oost- en West-Vlaanderen) spannen de kroon, met een totaal van 375 verklaringen tegenover slechts 57 in, bijvoorbeeld, het arrondissement Brussel-Hoofdstad. De provincies Luxemburg en Waals-Brabant zijn dan weer negatieve uitschieters, met elk slechts 15 verklaringen.

De cijfers die later in de media werden bekendgemaakt⁵, dichtten de wet een groter succes toe: 2.904 verklaringen in 8 maanden, waarvan 498 door partners van hetzelfde geslacht. (Oost-)Vlaanderen blijft de rangschikking aanvoeren met 839 verklaringen, terwijl de provincie Luxemburg achterophinkt met slechts 53 verklaringen.

Volgens dezelfde mediabron zouden er in het arrondissement Brussel-Hoofdstad 163 verklaringen zijn afgelegd.

Algemeen kunnen we stellen dat onmogelijk statistieken kunnen worden opgemaakt op grond van de seksuele geaardheid of de verwantschap tussen de samenwonenden, omdat zij bij aflegging van hun verklaring geen enkele reden moeten opgeven.

Zo valt niet met zekerheid te zeggen of mensen van hetzelfde geslacht die een verklaring afleggen, al dan niet een homoseksueel «stel» vormen.

Maar zelfs al gaat men ervan uit dat mensen van hetzelfde geslacht die een verklaring afleggen, allemaal homoparen vormen, dan nóg heeft de wet bij de homoseksuelen zeker niet het verhoopte succes gehad. Nochtans had ze daadwerkelijk tot doel een officieel karakter te geven aan de samenwoning van homoseksuelen, via een wettelijk stelsel.

Niettemin kan uit de enkele beschikbare cijfergegevens worden geconcludeerd dat het stelsel meer aanslaat in het noorden dan in het zuiden van het land, en dat de grote meerderheid van de belangstellenden heteroseksueel is.

Dat de wet in het Vlaamse landsgedeelte al zoveel succes heeft gehad, ligt waarschijnlijk aan de fiscale voordelen (met name minder successierechten) die de toetreding tot het stelsel indertijd in het Vlaams Ge-

⁵ Zie artikel in *Le Vif-L'Express* van 5 januari 2001, met als titel « Les « nouveaux » couples », blz. 24.

⁵ Voir l'article paru dans *Le Vif-L'Express* du 5 janvier 2001 intitulé « Les « nouveaux » couples », p.24.

que, en Région flamande, l'adhésion à cette réglementation alors qu'il n'en était encore rien dans les deux autres régions du pays.

*
* *

La présente proposition a donc pour objectif de combler les diverses lacunes dans la loi de 1998.

Dans cette perspective, il nous paraît approprié de rappeler brièvement les grandes lignes directrices de cette législation.

Bref rappel des principes de la loi du 23 novembre 1998

1. Personnes concernées

L'article 1475, §1er du Code civil ne prévoit que deux conditions pour pouvoir adhérer au régime de la cohabitation légale.

Peuvent donc y adhérer deux personnes vivant ensemble pour autant que :

- elles ne soient ni mariées, ni liées par une autre cohabitation légale,
- elles soient capables de contracter conformément aux articles 1123 et 1124 du Code civil,

En résumé, tous les « cohabitants » sont susceptibles de légaliser leur vie commune qu'ils forment ou non un couple.

Parmi les catégories de cohabitants légaux, l'on peut donc trouver :

- des concubins hétérosexuels qui auraient fait choix de ne pas se marier,
- des concubins homosexuels qui n'ont d'autre choix pour « légaliser » leur union,
- deux amis qui vivent ensemble pour diminuer leur budget logement,
- un parent qui cohabite avec l'un de ses enfants,
- deux frères/sœurs.

On le constate donc, le champ d'application de la loi de 1998 est excessivement large.

west met zich bracht, terwijl dat in de overige twee gewesten van het Rijk nog niet het geval was.

*
* *

Dit wetsvoorstel strekt er dus toe de diverse leemten in de wet van 1998 aan te vullen.

Daartoe lijkt het ons gepast de krachtlijnen van die wet kort in herinnering te brengen.

Kort overzicht van de beginselen die aan de wet van 23 november 1998 ten grondslag liggen

1. Doelgroep

Artikel 1475, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek voorziet in slechts twee voorwaarden om tot het stelsel van de wettelijke samenwoning toe te treden.

Concreet is toetreding slechts mogelijk voor twee samenwonende partners die:

- niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning;
- bekwaam zijn om contracten aan te gaan overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124 van het Burgerlijk Wetboek.

Samengevat kunnen alle « samenwonenden » hun samenwoning legaliseren, ongeacht of zij al dan niet een stel vormen.

De categorie van wettelijk samenwonenden kan dus bestaan uit:

- heteroseksuele samenwonenden die ervoor hebben gekozen niet te trouwen;
- homoseksuele samenwonenden die hun samenwoning alleen maar op deze manier kunnen « legaliseren »;
- twee vrienden die samenwonen om hun kosten voor huisvesting te drukken;
- een ouder die met een van zijn kinderen samenwoont;
- twee broers/zussen.

De wet van 1998 heeft dus een buitensporig ruime toepassingsfeer.

La raison en est que l'on a voulu, au moment de son élaboration, officiellement exclure toute dimension sexuelle ou affective de cette nouvelle loi⁶.

Or, dans le fond, comme nous avons déjà eu l'occasion de le souligner, l'objectif réel de la loi est d'accorder enfin une légitimité tant attendue aux unions de couples homosexuels et de manière générale, de régir les relations existant entre les couples non mariés.

Ainsi, cette loi du 23 novembre 1998 en arrive à la situation où l'on fait produire les mêmes effets juridiques aux unions basées tant sur un lien d'affectivité que sur un lien de parenté, ce qui a été considéré par une très grande majorité (si pas l'unanimité) des auteurs de doctrine comme un non-sens⁷.

2. Régime d'adhésion

Comme en France, la loi met en place un système d'adhésion qui implique que les personnes qui souhaitent s'y soumettre doivent faire une déclaration conjointe (écrite) en ce sens auprès de l'officier d'état-civil de la commune dans laquelle ils réside(ro)nt ensemble.

Cette déclaration écrite contient un certain nombre de mentions obligatoires prévues par l'article 1476 §1 du Code civil dont la mention, le cas échéant, de l'existence d'une convention notariée de cohabitation.

Ladite déclaration de cohabitation est ensuite actée au sein du registre de la population de la commune dans laquelle résident les cohabitants légaux.

3. Dissolution de la cohabitation : mode d'emploi.

Les modes de dissolution de la cohabitation légale sont prévus par l'article 1476, § 2, du Code civil et sont semblables à ceux du PACS français (pacte civil de solidarité) :

⁶ Verlag namens de commissie voor de Justitie, uitgebracht door de heren Dany Vandebossche en Frans Lozie, Parlementair Stuk, Kamer, G.Z., nr. 170/8 - 95/96, blz. 61.

⁷ Zie onder andere de uiteenzettingen van de professoren Senaev en Meulders-Klein tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet: verslag namens de commissie voor de Justitie, uitgebracht door de heren Dany Vandebossche en Frans Lozie, Parlementair Stuk, Kamer, G.Z., nr. 170/8 - 95/96, respectievelijk blz. 17 en 18.

Dat komt doordat men bij de uitwerking van de wet officieel wou voorkomen dat de wettekst ook maar enige seksuele of affectieve dimensie zou hebben⁶.

Maar zoals we reeds hebben kunnen aanstippen, had de wet eigenlijk tot doel concreet gestalte te geven aan de reeds oude eis om de samenwoning van twee homo-seksuele partners legitiem te maken, alsook, meer in het algemeen, een stelsel uit te werken ten behoeve van mensen die reeds ongehuwd samenwonen.

Aldus leidt de wet van 23 november 1998 ertoe dat vormen van samenwoning die op een affectieve band berusten, dezelfde rechtsgevolgen hebben als vormen van samenwoning die op verwantschap berusten. In de rechtsleer wordt dat gegeven veelal (om niet te zeggen altijd) als onzinnig aangemerkt⁷.

2. Toetredingsregeling

Zoals de Franse wet, voorziet ook de Belgische in een toetredingsregeling die impliceert dat de gegadigden voor een samenwoningsovereenkomst eerst een gezamenlijke (schriftelijke) verklaring in die zin moeten afleggen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar ze hun gemeenschappelijke woonplaats (zullen) hebben.

Die schriftelijke verklaring moet, overeenkomstig artikel 1476, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, een aantal vermeldingen bevatten, waaronder in voorkomend geval het bestaan van een voor de notaris verleden samenwoningsovereenkomst.

De verklaring van samenwoning wordt vervolgens ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente waar de wettelijk samenwonenden hun woonplaats hebben.

3. Ontbinding van de samenwoning: procedure

De wijzen waarop de samenwoning kan worden ontbonden, zijn vervat in artikel 1476, § 2, van het Burgerlijk Wetboek en liggen in de lijn van die welke gelden voor het Franse *Pacte civil de solidarité (PACS)*:

⁶ Rapport fait au nom de la commission de la justice par MM. VAN DENBOSSCHE et LOZIE, *Doc. Parl.*, Chambre, S.O. 1995/96, n° 170/8, p. 61.

⁷ Voyez notamment l'exposé des Professeurs SENAÈVE et MEULDERS-KLEIN lors des travaux d'élaboration de la loi : Rapport fait au nom de la commission de la justice par MM. VAN DENBOSSCHE et LOZIE, *Doc. Parl.*, Chambre, S.O. 1995/96, n° 170/8, respectivement p. 17 et 18.

- la mort de l'un des cohabitants⁸,
- le mariage de l'un des cohabitants,
- une déclaration conjointe de cessation de cohabitation,
- une déclaration unilatérale de cessation de cohabitation (soit une forme de répudiation unilatérale),

4. Effets juridiques de la loi du 23 novembre 1998.

Effets au cours de la cohabitation légale

Absence d'effets personnels

Tout comme en matière de mariage, il convient de distinguer les effets auxquels les parties ne peuvent déroger (sorte de « mini régime primaire impératif » calqué sur le régime primaire des époux) du régime secondaire (supplétif) instauré par la loi de 1998.

Par ailleurs, le statut de cohabitant légal ne confère aucun effet personnel : il n'affecte en rien l'état des personnes, il est dépourvu d'effet que ce soit en matière de filiation ou d'adoption. Les cohabitants ne sont tenus à aucun devoir de cohabitation ou de fidélité.

Régime primaire impératif

Dès l'adhésion à ce nouveau régime, la loi prévoit que les cohabitants légaux se verront soumis à un certain nombre de dispositions légales, énumérées à l'article 1477 du Code civil, auxquelles ils ne peuvent déroger :

Ces effets prennent fin dès la cessation de la cohabitation qui, rappelons-le, peut prendre fin notamment par déclaration unilatérale exprimant la volonté d'y mettre fin.

– *Protection du logement des cohabitants.*

La loi prévoit l'application par analogie des articles 215, 220 § 1er et 224 § 1er du Code civil.

En résumé, chaque cohabitant ne peut disposer seul des droits qu'il possède sur leur logement, ni des meubles meublant qui le garnissent.

⁸ Wij komen verder nog op dit punt terug, maar wijzen er hier reeds op dat de wettelijke samenwoning in haar huidige vorm in geen geval successierechten verleent.

- het overlijden van een van de samenwonenden⁸,
- het huwelijk van een van de samenwonenden,
- een gezamenlijke verklaring van beëindiging van de samenwoning,
- een eenzijdige verklaring van beëindiging van de samenwoning (wat als het ware neerkomt op een soort van eenzijdige verwerping ervan).

4. Rechtsgevolgen van de wet van 23 november 1998

Gevolgen tijdens de wettelijke samenwoning

Geen persoonlijke gevolgen

Zoals bij het huwelijk moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de gevolgen waarvan de partijen niet kunnen afwijken (een soort « mini-primair stelsel » met dwingende kracht naar het voorbeeld van het primair huwelijksstelsel) en anderzijds het krachtens de wet van 1998 ingestelde secundaire (aanvullende) stelsel.

Voorts heeft de status van wettelijk samenwonende geen enkel persoonlijk gevolg: de staat van de personen blijft ongewijzigd en heeft geen gevolgen inzake afstamming of adoptie. De samenwonenden zijn geenszins gehouden tot samenwoning of wederzijdse trouw.

Primair stelsel met dwingende kracht

De wet voorziet erin dat samenwonenden onderworpen zijn aan een aantal dwingende wetsbepalingen zodra zij een overeenkomst onder dit stelsel sluiten. Die bepalingen worden opgesomd in artikel 1477 van het Burgerlijk Wetboek.

Die gevolgen nemen een einde zodra de samenwoning eindigt wat, pro memorie, inzonderheid kan geschieden ingevolge een eenzijdige verklaring van beëindiging.

– *Bescherming van de woning van de samenwonenden*

In de wet is bepaald dat de artikelen 215, 220, § 1, en 224, § 1, 1, van het Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing zijn.

Samengevat : geen van beide samenwoners kan als enige beschikken over de rechten inzake hun woning, noch inzake het aldaar aanwezige huisraad.

⁸ Nous reviendrons plus loin sur ce point mais il convient d'ores et déjà de souligner que la cohabitation légale ne crée, dans son état actuel, aucun droit successoral.

De la même manière, le cohabitant non locataire est protégé par cette même disposition en lui conférant un droit au bail sur l'immeuble loué par l'autre cohabitant.

Cette protection, dès le moment où elle prend fin à la cessation de la cohabitation (sous réserve des mesures provisoires qui pourraient être prises par le Juge de Paix) ne confère au cohabitant aucune protection en cas de prédécès de son cohabitant : elle ne lui confère aucun droit au maintien dans les lieux après le décès du prémourant.

– *Obligation de contribution aux charges de la vie commune en proportion des facultés.*

Cette notion s'identifie aux charges du mariage prévues par l'article 221 du Code civil : elle englobe tout ce qui est nécessaire à l'organisation et au fonctionnement heureux de la cohabitation.

– *Solidarité des dettes contractées pour les besoins de la vie commune et pour les enfants qu'ils éduquent.* (Le PACS prévoit également cette solidarité)

Régime secondaire

– *Présomption d'indivision pour les biens sur lesquels aucun des époux ne peut prouver un droit de propriété exclusif.*

Le législateur (article 1478 du Code civil) a mis sur pied un régime secondaire supplétif basé sur la séparation des patrimoines : chacun des cohabitants peut ainsi conserver ses biens (pour autant qu'il prouve que ceux-ci lui appartiennent) ainsi que ses revenus.

A défaut pour un des cohabitants de prouver qu'il est seul propriétaire d'un bien et de ses revenus, ceux-ci tombent en indivision : il s'agit donc là d'une véritable présomption légale d'indivision.

De plus , a été insérée une présomption de libéralité dans l'hypothèse particulière d'une cohabitation « intra-familiale » c'est à dire l'hypothèse où le cohabitant survivant est un héritier du prémourant (ex : cohabitation entre ascendant-descendant).

Evenzo geniet de samenwonende die geen huurder is bescherming krachtens dezelfde bepaling, doordat hem een recht wordt verleend inzake het huurcontract betreffende het onroerend goed dat de andere samenwonende huurt.

Zodra aan die bescherming een einde komt bij de beëindiging van de samenwoning (zulks onder voorbehoud van voorlopige maatregelen die in voorkomend geval door de vrederechter worden getroffen) biedt zij aan de samenwonende geen enkele bescherming in geval van vooroverlijden van diens samenwonende partner : zij verleent hem geenszins het recht aldaar verder te verblijven na de dood van de vooroverledene.

– *Verplichting om bij te dragen in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van zijn mogelijkheden*

Dit begrip komt overeen met de lasten van het huwelijk, zoals is bepaald in artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek : het omvat alles wat nodig is voor de vlotte organisatie en het voorspoedige verloop van de samenwoning.

– *Hoofdelijkheid inzake de schulden die worden aangegaan ten behoeve van het samenleven* (ook in Frankrijk geldt dergelijke hoofdelijkheid bij het *Pacte Civil de Solidarité* (PACS) tussen homoparen).

Secundair stelsel

– *Vermoeden van onverdeelheid van de goederen waarvan geen van beide samenwonenden een exclusief eigendomsrecht kan bewijzen*

De wetgever heeft in artikel 1478 van het Burgerlijk Wetboek voorzien in een aanvullend secundair stelsel dat gegrond is op de scheiding van goederen : elk van de samenwonenden kan aldus zijn goederen en de inkomsten daarvan behouden (op voorwaarde dat hij ze bewijst in bezit te hebben).

Voor goederen (en de daaraan inherente inkomsten) waarvan geen van beide samenwonenden bewijst de enige eigenaar te zijn, geldt onverdeelheid : het betreft hier dus een echt wettelijk vermoeden van onverdeelheid.

Bovendien is voor gevallen waarin familieleden samenleven, te weten wanneer de overlevende samenwonende een erfgenaam is van de vooroverledene, voorzien in een vermoeden van schenking (bijvoorbeeld wanneer iemand samenleeft met een van zijn afstammelingen).

– Possibilité de déroger au régime patrimonial instauré par la loi par le biais de conventions notariées.

Cette possibilité de dérogation conventionnelle ne vise que le régime secondaire instauré par la loi de 1998 à savoir le principe de la séparation des patrimoines et la présomption légale d'indivision, à l'exclusion du régime primaire.

De manière générale, les conventions doivent être rédigées sous la forme notariée et inscrites au registre de la population.

5. Le contentieux du juge de Paix.

Cette nouvelle compétence attribuée au juge de Paix offre aux cohabitants légaux la possibilité de faire trancher leurs différends en cas de crise aiguë nécessitant l'aménagement, de manière urgente, des conséquences de leur séparation de fait.

La base de la matière se trouve au sein de l'article 1479 nouveau du Code civil : cette disposition prévoit que le juge de paix du lieu de la dernière résidence commune des parties peut, en cas d'entente sérieusement perturbée, prendre des mesures urgentes et provisoires en ce qui concerne l'occupation de la résidence commune, la personne et les biens des cohabitants et de leurs enfants, ainsi que leurs obligations légales ou conventionnelles.

Le législateur a voulu, par le biais de cette nouvelle disposition, créer le pendant de l'article 223 du Code civil, applicable aux couples mariés.

*
* *

L'objectif de la présente proposition de loi est donc de répondre aux principales critiques formulées à l'encontre de la loi du 23 novembre 1998 instaurant la cohabitation légale.

– Possibiliteit van het wettelijk vastgesteld vermogensstelsel af te wijken bij wege van door een notaris opgemaakte overeenkomsten

Deze mogelijkheid om bij wege van een overeenkomst van voormeld stelsel af te wijken geldt alleen voor het krachtens de wet van 1998 ingesteld secundair stelsel, te weten het beginsel van scheiding van goederen en het wettelijk vermoeden van onverdeeldheid; het primair stelsel is hiervan dus uitgesloten.

Over het algemeen moeten de overeenkomsten door een notaris worden opgemaakt en in het bevolkingsregister worden ingeschreven.

5. Geschillenbeslechting voor de vrederechter

Deze nieuwe, aan de vrederechter verleende bevoegdheid, biedt wettelijk samenwonenden de mogelijkheid hun geschillen te beslechten indien wegens een acute crisis een dringende regeling moet worden uitgewerkt wat de gevolgen van hun feitelijke scheiding betreft.

Opnieuw is de grondslag van deze materie te vinden in het Burgerlijk Wetboek, met name in het nieuwe artikel 1479. Daarin is bepaald dat indien de verstandhouding tussen de wettelijk samenwonenden ernstig verstoord is, de vrederechter die bevoegd is voor hun laatste gemeenschappelijke verblijfplaats, de dringende en voorlopige maatregelen kan bevelen betreffende het betrekken van de gemeenschappelijke verblijfplaats, betreffende de persoon en de goederen van de samenwoners en van de kinderen, alsmede betreffende de wettelijke en contractuele verplichtingen van beide samenwoners.

Met dit artikel heeft de wetgever willen voorzien in een tegenhanger voor artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek, dat toepasselijk is op gehuwde stellen.

*
* *

Dit wetsvoorstel strekt er derhalve toe tegemoet te komen aan de voornaamste bezwaren die zijn geopperd inzake de wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning.

Améliorations à apporter à la loi du 23 novembre 1998.

Première amélioration : Modifier le champ d'application de la loi du 23 novembre 1998.

Comme nous avons déjà eu l'occasion de le souligner, la loi du 23 novembre 1998 vise à gouverner tant les relations au sein de « couples » que les relations entre parents.

En résumé, tous les « cohabitants » sont susceptibles de légaliser leur vie commune qu'ils forment ou non un couple.

Ainsi, si deux concubins homo- ou hétérosexuels sont susceptibles de consacrer leur union devant l'officier d'état-civil, il en est de même pour un parent qui voudrait se lier d'avantage avec l'un de ses enfants avec lequel il cohabite ou encore pour deux frères/sœurs qui décident eux-mêmes de se lier par le biais d'une telle déclaration.

Or, alors même que la loi a vocation à régir les relations de vie commune existant entre un grand nombre de personnes, elle en prévoit elle-même la limitation en déclarant ne viser que *deux* personnes qui vivent ensemble.

Cette restriction du nombre de cohabitants s'inscrit tout à fait dans l'acceptation du terme de « cohabitants légaux » comme formant un couple lié par un lien *d'affectio maritalis* et prend, dans cette optique, tout son sens. En effet, l'on s'inscrit dans la conception classique monogamique de la notion de couple telle qu'elle est généralement consacrée en Europe.

Par contre, si comme la loi le fait, l'on admet que peuvent aussi être considérés comme des cohabitants légaux des parents vivant ensemble, la limitation à DEUX parents perd tout son bien-fondé.

Pourquoi une mère, divorcée par exemple, qui vit avec ses trois enfants ne pourrait-elle se lier qu'avec l'un d'entre eux ?

Pourquoi les enfants, dont les parents séjournent à l'étranger sont-ils contraints de s'organiser sous forme de couples de cohabitants sans pouvoir faire une déclaration commune de cohabitation englobant toute la fratrie ?

L'on s'est à cet égard demandé si une telle limitation ne pourrait faire l'objet d'un recours devant la Cour d'ar-

Verbeteringen die moeten worden aangebracht in de wet van 23 november 1998

Eerste verbetering : de werkingssfeer van de wet van 23 november 1998 wijzigen

Zoals hierboven reeds is onderstreept, strekt de wet van 23 november 1998 er zowel toe te voorzien in een regeling voor partnerrelaties als voor banden tussen bloedverwanten.

Samengevat : alle « samenwonenden » kunnen hun samenleven legaliseren, ongeacht of zij al dan niet een stel vormen.

Zo kunnen niet alleen homo- of heteroseksuele samenlevende partners hun relatie laten legaliseren voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, maar ook een ouder die een sterkere band wenst met één van zijn kinderen met wie hij samenwoont. Hetzelfde geldt voor twee broers of zussen die zelf besluiten via een dergelijke verklaring een verbintenis aan te gaan.

Hoewel de wet dus een regeling beoogt voor een grote verscheidenheid aan samenlevingsvormen tussen mensen, houdt zij niettemin de beperking in dat zij uitsluitend betrekking heeft op *twee* personen die met elkaar samenleven.

Deze beperking van het aantal samenwonenden past volkomen in de ingeburgerde betekenis van het begrip « wettelijk samenwonenden » als een door een *affectio maritalis* verbonden stel, en krijgt vanuit dat gezichtspunt haar volle betekenis. Er wordt immers uitgegaan van de traditionele monogame opvatting van het begrip « stel » die over het algemeen in Europa wordt gehuldigd.

Indien er evenwel, zoals in de wet, vanuit wordt gegaan dat ook samenlevende bloedverwanten als wettelijk samenwonenden kunnen worden beschouwd, dan wordt de beperking tot TWEE bloedverwanten volkomen zinloos.

Waarom zou bijvoorbeeld een gescheiden moeder die met haar drie kinderen samenleeft, slechts met één van hen een verbintenis kunnen aangaan ?

Waarom zijn kinderen wier ouders in het buitenland verblijven, verplicht een regeling in de vorm van zogenaamde samenwonende stellen uit te werken, zonder een gemeenschappelijke verklaring van samenwoning te kunnen afleggen die alle broers en zussen omvat ?

In dat verband is de vraag geopperd of hiertegen geen beroep kan worden aangetekend bij het Arbitrage-

bitrage: N'est-il pas contraire au principe d'égalité d'interdire à un enfant de rejoindre la cohabitation formée par son ascendant et son frère ou sa sœur ?

Il convient donc d'adapter le champ d'application de la cohabitation légale de manière à ce que celui-ci réponde à l'objectif visé par la loi du 23 novembre 1998 c'est à dire régir les relations existant entre les couples non mariés.

Deuxième amélioration : Supprimer le caractère de régime d'adhésion.

Le fait que ce régime soit un régime d'adhésion implique qu'un grand nombre de « couples » de cohabitants soient laissés pour compte et se retrouvent soumis à tous les aléas de la jurisprudence en ce qui concerne les effets de leur union.

Ainsi, l'introduction d'un nouveau régime applicable à des couples uniquement par voie d'adhésion volontaire a pour effet de laisser subsister deux catégories distinctes de couples non-mariés : les concubins- privés de toute protection légale- et les cohabitants légaux.

Pour ces derniers, les mêmes questions qui animent la doctrine quant aux effets à accorder à leur union continuent à se poser :

– La rupture du concubinage peut-elle en soi être considérée comme constitutive de faute de sorte que l'auteur de cette rupture se verra contraint d'en réparer le dommage qui en découle ?

– De la même manière , l'on pourra également s'interroger sur la portée de l'obligation naturelle d'entretien qui existerait consécutivement à la rupture de la cohabitation.

Les effets juridiques à octroyer à ce nouveau régime devraient bien entendu être adaptés tenant compte des modifications qui seraient apportées à ce nouveau statut d'une part en raison de son champ d'application et d'autre part en raison de son caractère impératif .

Il convient de noter que la présente proposition n'est pas la première initiative en la matière dont l'objectif est l'amélioration de la situation des cohabitants légaux.

hof. Is een situatie waarbij het voor een kind verboden is zich aan te sluiten bij een samenwoningsverband tussen één van diens bloedverwanten in de opgaande lijn en zijn broer of zus, niet strijdig met het gelijkheidsbeginsel ?

Derhalve moet de werkingssfeer van de wettelijke samenwoning zo worden aangepast, dat zij beantwoordt aan het oogmerk van de wet van 23 november 1998, te weten te voorzien in een regeling voor relaties tussen niet-gehuwde stellen.

Tweede verbetering : ervoor zorgen dat de regeling niet langer neerkomt op een toetredingsstelsel

Doordat dit stelsel neerkomt op een toetredingsstelsel, worden veel zogenaamde samenwonende « stellen » er niet bij in aanmerking genomen, en zijn die stellen met betrekking tot de gevolgen van hun verbintenis overgeleverd aan de grillen van de rechtspraak.

Aldus leidt de invoering van een nieuwe, op stellen toepasselijke regeling die uitsluitend op vrijwillige basis door toetreding tot stand komt, ertoe dat twee verschillende categorieën van niet-gehuwde stellen blijven bestaan : enerzijds mensen die zonder meer ongehuwd samenleven (en elke vorm van bescherming ontberen), en anderzijds de wettelijk samenwonenden.

Voor die twee categorieën rijzen nog steeds dezelfde vragen als die welke worden geopperd inzake de gevolgen die aan hun verbintenis dienen te worden verbonden :

– kan de verbreking van het samenleven op zich worden beschouwd als een fout die tot gevolg heeft dat de verbreker de daaruit voortvloeiende schade moet vergoeden ?

– op dezelfde wijze kan men zich afvragen wat de draagwijdte is van de van nature geldende onderhoudsplicht ingevolge de verbreking van de samenwoning.

Vanzelfsprekend zouden de rechtsgevolgen welke aan dit nieuwe stelsel moeten worden verbonden, moeten worden aangepast aan de wijzigingen die in voorkomend geval worden aangebracht aan het nieuwe statuut, enerzijds gelet op de werkingssfeer en anderzijds gezien het dwingende karakter ervan.

Opgemerkt zij dat dit wetsvoorstel niet het eerste initiatief is dat ertoe strekt de situatie van de wettelijk samenwonenden te verbeteren.

Ainsi, il existe déjà une proposition de loi du 18 mai 2000 « *portant diverses mesures en vue d'assimiler la cohabitation légale au mariage* »⁹.

Cette proposition a le mérite d'aborder des domaines non traités par la loi de 1998 tels les successions, droits de succession, sécurité sociale, droit de séjour et nationalité.

Ainsi, ce texte prévoit d'une part une protection pour le cohabitant survivant en cas de prédécès de son compagnon : celui-ci disposerait à présent de l'usufruit de l'immeuble constituant le logement principal des partenaires ainsi que de l'usufruit sur les meubles meublants.

De plus, il va plus loin en faisant du cohabitant survivant un *héritier réservataire*, disposant de droits réservés portant sur l'usufruit de l'immeuble affecté au logement principal des cohabitants et des meubles meublants qui le garnissent.

L'intention des auteurs de la proposition est certes louable tant il est vrai que l'absence d'effets successoraux constitue une des grandes lacunes de la loi de 1998.

De plus, il nous paraît judicieux de limiter les droits successoraux du cohabitant survivant à un usufruit sur l'immeuble affecté au logement principal et les meubles meublants qui le garnissent : le cohabitant survivant se voit ainsi garantir un droit au logement après le décès de son compagnon, par hypothèse propriétaire dudit logement.

Toutefois, cette proposition du 18 mai 2000 ne nous paraît pas appropriée et ce pour deux raisons :

1. La *première* a trait au champ d'application de la loi de 1998 elle-même.

En effet, il ne faut pas perdre de vue que cette proposition de loi ne modifie en rien le champ d'application de la loi instaurant la cohabitation légale. Or, cette réglementation prévoit la possibilité pour des héritiers, réservataires ou non, de se lier par une déclaration de cohabitation légale.

⁹ *Parl. Doc.*, Kamer, G.Z. 1999-2000, nr. 50 0661/001.

Er bestaat immers reeds een wetsvoorstel van 18 mei 2000 met als opschrift « *Wetsvoorstel houdende diverse maatregelen tot gelijkstelling van de wettelijke samenwoning met het huwelijk* »⁹.

Dat wetsvoorstel heeft de verdienste dat er materies in aan bod komen die niet in de wet van 1998 worden behandeld, zoals erfopvolging, successierechten, sociale zekerheid, verblijfsrecht en nationaliteit.

Zo voorziet de tekst in een bescherming voor de overlevende partner ingeval van vooroverlijden van zijn levensgezel : voortaan zou eerstgenoemde het vruchtgebruik genieten van het onroerend goed dat de partners tot voornaamste woning diende, alsook van het daarin aanwezige huisraad.

Bovendien gaat het voorstel nog een stap verder door van de langstlevende samenwonende een *erfgenaam met wettelijk erfdeel* te maken, die dergelijke rechten kan doen gelden inzake het vruchtgebruik van het onroerend goed dat de partners tot voornaamste woning diende en inzake het daarin aanwezige huisraad.

Het oogmerk van de indieners van het wetsvoorstel is hoe dan ook lovenswaardig, temeer omdat het gebrek aan enige regeling inzake successierechten een van de ernstige leemten vormt in de wet van 1998.

Voorts is het ons inziens verstandig de successierechten van de overlevende samenwonende te beperken tot het vruchtgebruik van het onroerend goed dat de partners tot voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad : het recht van de overlevende samenwonende op een woning is derhalve gewaarborgd na het overlijden van zijn levensgezel, in de veronderstelling dat laatstgenoemde eigenaar is van die woning.

Om twee redenen schiet dit wetsvoorstel van 18 mei 2000 naar onze mening echter tekort.

1. De *eerste tekortkoming* betreft de werkingssfeer van de wet van 1998 zelf.

Er mag immers niet uit het oog worden verloren dat de werkingssfeer van de wet tot invoering van de wettelijke samenwoning bij dit wetsvoorstel op geen enkel punt wordt gewijzigd. Deze regelgeving biedt erfgenamen (al dan niet met wettelijk erfdeel) de mogelijkheid een verbintenis aan te gaan bij wege van een verklaring van wettelijke samenwoning.

⁹ *Doc. Parl.*, Chambre, S.O. 1999-2000, n° 50 0661/001.

L'hypothèse visée est celle où deux parents décident de se lier par une déclaration de cohabitation légale.

Qu'en est-il du cumul de cette double qualité d'héritier ?

Imaginons le cas où une mère décide de se lier avec l'un de ses trois enfants : celui-ci dispose-t-il, en sus des droits successoraux issus de l'article 745 du Code civil, de l'usufruit sur l'immeuble dans lequel il réside ?

De plus, que se passe-t-il si l'usufruit sur cet immeuble excède les droits réservataires qui lui sont accordés en vertu des articles 913 et suivants du Code civil ?

Toutefois, l'intention des auteurs de cette proposition de loi étant de pallier les lacunes de la loi de 1998, consistant notamment en une absence de protection en cas de prédécès du cohabitant, l'on pourrait ainsi supposer que si le cohabitant survivant est *déjà* protégé par la législation existante en cas de décès de son compagnon, nul n'est besoin de lui accorder une protection supplémentaire.

Ainsi, l'on pourrait envisager de prévoir que la cohabitation légale ne produit d'effets successoraux qu'à l'égard des cohabitants qui ne disposent légalement d'aucune vocation successorale l'un à l'égard de l'autre.

Quid, par ailleurs, d'une cohabitation entre collatéraux (deux frères, par exemple) ?

La loi leur accorde déjà une vocation à succéder à leur collatéral cohabitant sans toutefois que ses droits ne soient réservataires. Peut-on alors considérer que la loi de 1998 leur confère cette qualité d'héritier réservataire dont ne disposent pas les autres collatéraux ?

L'on perçoit là bien des problèmes en perspective....

La solution la plus simple serait alors de modifier le champ d'application de la loi de 1998 en excluant toutes les personnes liées par un lien de parenté. Cela pourrait s'envisager par exemple en calquant les em-

Een en ander heeft betrekking op het geval waarin twee bloedverwanten besluiten een verbintenis aan te gaan bij wege van een verklaring van wettelijke samenwoning.

Wat dient te geschieden wanneer sprake is van twee personen die beide de hoedanigheid van erfgenaam bezitten ?

Een mogelijk voorbeeld daarvan is het geval waarin een moeder beslist een verbintenis aan te gaan met één van haar kinderen; geniet dat kind dan, bovenop de in artikel 745 van het Burgerlijk Wetboek vervatte successierechten, ook het vruchtgebruik van het onroerend goed waar het verblijft ?

Wat gebeurt voorts indien het vruchtgebruik van dat onroerend goed het wettelijk erfdeel overschrijdt dat hem krachtens de artikelen 913 en volgende van het Burgerlijk Wetboek wordt verleend ?

Aangezien de indieners van dat wetsvoorstel echter het oogmerk hadden de leemten van de wet van 1998 aan te vullen, inzonderheid de ontoereikende bescherming in geval van vooroverlijden van de samenwonende, zou echter kunnen worden verondersteld dat, indien de overlevende samenwonende in geval van overlijden van zijn levensgezel *reeds* bescherming geniet op grond van de bestaande wetgeving, hem geen bijkomende bescherming moet worden geboden.

Aldus zou kunnen worden overwogen erin te voorzien dat de wettelijke samenwoning met betrekking tot de erfopvolging alleen gevolgen heeft ten aanzien van de samenwoners bij wie wettelijk gezien geen sprake is van enige vorm van wederzijdse erfopvolging.

Voor het overige moet de vraag worden opgeworpen hoe samenwoning van bloedverwanten in de zijlijn (bijvoorbeeld twee broers) moet worden benaderd.

Krachtens de wet is erfopvolging tussen bloedverwanten in de zijlijn reeds toegestaan, maar zonder dat sprake is van een wettelijk erfdeel. Mag er derhalve vanuit worden gegaan dat de betrokkenen op grond van de wet van 1998 in tegenstelling tot de andere bloedverwanten in de zijlijn de hoedanigheid bezitten van erfgenaam met wettelijk erfdeel ?

Daar dreigen wel enige moeilijkheden te rijzen ...

De eenvoudigste oplossing ware in dergelijke gevallen de werkingssfeer van de wet van 1998 te wijzigen, met dien verstande dat alle personen tussen wie onderlinge bloedverwantschap bestaat, worden uitgeslo-

pêchements à contracter une cohabitation légale sur les empêchements à mariage.

La loi instaurant la cohabitation légale serait ainsi mise en adéquation avec ses objectifs réels.

2. La *seconde* a trait à l'octroi de droits réservés.

L'on peut se demander si l'octroi de droits réservés a un sens dans la mesure où il suffit d'une simple déclaration de rupture à l'administration communale pour rompre la cohabitation et, par voie de conséquence, faire perdre à son compagnon sa qualité d'héritier réservataire.

La nouvelle proposition prévoit également que les cohabitants seront à présent liés par un *devoir de secours et d'assistance*. Ainsi, le juge de Paix devient expressément compétent pour accorder à un cohabitant une pension alimentaire en cas de rupture de la cohabitation (le cas échéant, par le biais d'une délégation de sommes).

Nous ne pouvons qu'approuver cette initiative.

Toutefois, la proposition de loi prévoit que cette pension est fixée en équité par le juge et que sa durée ne peut dépasser celle de la cohabitation légale.

A l'heure où l'on cherche à « objectiver » les montants accordés au créancier alimentaire à titre de pension ou de contribution à l'entretien et à l'éducation de l'enfant commun¹⁰, peut-être aurait-il été préférable de faire allusion à d'autres critères de détermination de la pension alimentaire plus « objectifs » tels, par exemple, le plafond du tiers des revenus du débiteur alimentaire (référence à l'article 301 du Code civil) ou le train de vie des cohabitants.

De surcroît, alors que la loi de 1998 prévoit elle-même que les mesures adoptées par le Juge de Paix ne peuvent excéder la durée d'un an, il est inutile (et incompatible) de prévoir que la durée de pension alimentaire allouée ne peut excéder la durée de la vie commune elle-même.

¹⁰ In dat verband zij met name verwezen naar het door de Unité de droit familial van de ULB georganiseerde colloquium : « L'argent pour vivre : Vers une réforme de l'obligation alimentaire, » Kluwer, Brussel, 2000.

ten. Zulks zou kunnen worden overwogen door bijvoorbeeld bij wettelijke samenwoning te voorzien in soortgelijke beletsels als die welke gelden voor het huwelijk.

Aldus zou de wet tot invoering van de wettelijke samenwoning worden afgestemd op de werkelijke doelstellingen ervan.

2. De *tweede tekortkoming* betreft de toekenning van een wettelijk erfdeel.

De vraag rijst of de toekenning van rechten op een voorbehouden erfdeel wel enige zin heeft. Het is immers voldoende bij het gemeentebestuur een eenvoudige verklaring tot verbreking in te dienen om de samenwoning te verbreken en dientengevolge de partner zijn hoedanigheid van legitimaris te ontnemen.

Het nieuwe voorstel bepaalt tevens dat de samenwoners voortaan zullen verbonden zijn door een plicht *tot het verlenen van hulp en bijstand*. Zo wordt de vrederechter uitdrukkelijk bevoegd om een samenwonende, bij het verbreken van de samenwoning en desnoods via een overdracht van bedragen, een onderhoudsuitkering toe te kennen

Wij kunnen dat initiatief alleen maar toejuichen.

Het wetsvoorstel bepaalt echter dat die onderhoudsuitkering door de rechter naar billijkheid wordt vastgesteld en dat de looptijd ervan de duur van de wettelijke samenwoning niet mag overschrijden.

Momenteel streeft men ernaar de bedragen die aan de onderhoudsgerechtigde als uitkering of als bijdrage aan het onderhoud en de opvoeding van het gemeenschappelijk kind worden toegekend, objectief te onderbouwen¹⁰. Tegen die achtergrond ware het wellicht verkieslijk geweest andere, meer «objectieve» criteria in aanmerking te nemen om de onderhoudsuitkering vast te stellen, zoals het plafond van het derde van de inkomsten van de uitkeringsplichtige (verwijzing naar artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek), of de levensstandaard die de samenwoners erop nahouden.

Terwijl de wet van 1998 zelf bepaalt dat de door de vrederechter genomen maatregelen de looptijd van een jaar niet mogen overschrijden, is het bovendien nutteloos (en onverenigbaar) te bepalen dat de looptijd van de toegekende onderhoudsuitkering de duur van het samenleven zelf niet mag overschrijden.

¹⁰ Voyez notamment à cet égard le colloque organisé par l'Unité de droit familial de l'ULB, *L'argent pour vivre : Vers une réforme de l'obligation alimentaire*, Kluwer, Bruxelles, 2000.

Enfin, la proposition de loi prévoit encore d'autres effets qui paraissent en effet indispensables au nouveau statut à prévoir pour les couples.

*
* *

Pour ces différentes raisons, il nous a paru intéressant de rédiger une nouvelle proposition de loi qui tout en reflétant le souhait réel du législateur, répond à toutes les critiques que l'on a pu formuler à l'encontre de la loi instaurant la cohabitation légale. Il importe de souligner que la présente proposition de loi ne modifie en rien le régime fiscal actuel en ce qui concerne les cohabitants au sens légal du terme. Ainsi, les récentes réformes fiscales favorables à ces derniers s'appliqueront automatiquement aux cohabitants légaux.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

Modifiant, entre autres, le Code civil, la présente proposition relève à l'évidence du domaine de l'article 78 de la Constitution.

Art. 2 et 3

Comme précisé plus haut, il s'agit de pallier les lacunes de la loi de 1998, consistant notamment en une absence de protection en cas de prédécès du cohabitant. L'on avait alors avancé certaines difficultés liées à la circonstance que le cohabitant survivant serait déjà protégé par la législation existante en cas de décès de son compagnon lorsqu'ils sont parents. Ces difficultés sont à présent écartées puisque le nouveau champ d'application prévu par ce texte exclut les cohabitations légales entre parents.

La protection susvisée consiste dans l'octroi du droit d'usufruit sur l'immeuble affecté au logement principal ainsi que sur les meubles meublants.

Par contre, il n'y a pas lieu de créer une réserve au profit du partenaire survivant.

Tot slot voorziet het wetsvoorstel nog in een aantal andere effecten die inderdaad blijkbaar onmisbaar zijn voor de nieuwe rechtspositie die voor de echtparen op stapel staat.

*
* *

Om die diverse redenen, leek het ons interessant een nieuw wetsvoorstel te redigeren dat de echte wens van de wetgever weerspiegelt en tegelijkertijd inspeelt op alle punten van kritiek die men heeft geuit op de wet tot invoering van de wettelijke samenwoning. Het is belangrijk te onderstrepen dat dit wetsvoorstel geenszins vigerende fiscale regeling wijzigt die op samenwonenden - in de wettelijke zin van het woord - toepasselijk is. Zo zullen de jongste belastinghervormingen die voor laatstgenoemden gunstig uitvallen, automatisch op de wettelijk samenwonenden van toepassing zijn.

BESPREKING VAN DE ARTIKELEN

Artikel 1

Aangezien dit wetsvoorstel onder meer een wijziging in het Burgerlijk Wetboek aanbrengt, ressorteert het uiteraard onder artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2 en 3

Zoals eerder aangegeven is het zaak de leemtes in de wet van 1998 weg te werken (onder meer het ontbreken van enige bescherming van de samenwonende bij vooroverlijden van zijn levensgezel). Destijds had men bepaalde moeilijkheden opgeworpen in verband met de omstandigheid dat de langstlevende samenwonende, bij het overlijden van zijn partner, reeds door de vigerende wetgeving wordt beschermd wanneer beide partners verwanten zijn. Thans zijn die moeilijkheden van de baan, aangezien de nieuwe toepassings sfeer waarin deze wet voorziet, het wettelijk samenwonen van verwanten verbiedt.

Voormelde bescherming bestaat in de toekenning van een recht op vruchtgebruik van het onroerend goed dat tot voornaamste woning dient alsmede van het daarin aanwezige huisraad

Er hoeft daarentegen niet in enig voorbehouden erfdeel ten gunste van de langstlevende partner te worden voorzien.

En effet, la réserve ne sert qu'à protéger le partenaire survivant contre les actes de disposition à titre libéral – ici, essentiellement les testaments, puisqu'une donation du logement commun serait nulle par application de l'article 215 du Code civil, auquel il est référé par l'article 1477, § 2, du Code civil – faits par le partenaire défunt au sujet des biens réservés (le logement principal des partenaires et les meubles qui le garnissent).

D'une façon générale, la vocation réservataire du conjoint survivant – adoptée après une double navette parlementaire – est également critiquée, ne serait-ce que parce que, là aussi, la loi permet assez facilement au conjoint de la supprimer (cf. article 915*bis*, § 3, du Code civil). Et il ne serait pas concevable de donner au partenaire survivant des droits plus forts que ceux dont jouit le conjoint survivant.

Art.4

La loi du 23 novembre 1998 crée un régime d'adhésion, concept qui en soi n'est pas à l'abri d'un certain nombre de critiques, comme nous avons déjà eu l'occasion de l'expliquer dans l'exposé des motifs :

La conséquence de l'adoption d'une telle réglementation en est que les rapports juridiques de personnes vivant ensemble (mariées ou non) pourront être régis par *quatre* corps de règles différentes :

- les personnes sont mariées : elles sont alors impérativement soumises aux articles 212 et suivants du Code civil (régime primaire) ;
- les personnes vivent en concubinage et ont décidé d'adhérer à une cohabitation légale : leurs relations sont donc régies par le corps de règles impératives instauré par cette législation.
- les personnes vivent ensemble et ont, à elles seules, conclu des conventions de concubinage devant notaire : ces concubins seront alors soumis aux règles prévues par ces conventions;
- les concubins n'ont rien prévu en ce qui concerne les effets juridiques de leur union : les conséquences juridiques de leur union seront donc exclusivement celles qui sont prévues par la jurisprudence avec tous les aléas que cette situation comporte.

Een soortgelijk wettelijk erfdeel strekt er immers uitsluitend toe de langstlevende partner te beschermen tegen schenkingen bij door de overledene gestelde daden van beschikking die betrekking hebben op de reservataire goederen (het hoofdverblijf van de partners en het daarin aanwezige huisraad). *In casu* betreft het hier hoofdzakelijk de testaments, aangezien een schenking van het gemeenschappelijk verblijf, met toepassing van artikel 215 van het Burgerlijk Wetboek waarnaar artikel 1477, § 2, van het Burgerlijk Wetboek verwijst, nietig zou zijn.

In het algemeen kan worden gesteld dat ook op het voor de langstlevende echtgenoot geldende reservataire recht – dat na twee rondjes heen en weer pendelen tussen de parlementaire assemblees werd goedgekeurd – kritiek wordt geleverd, al was het maar omdat de wet ook hier de echtgenoot vrij makkelijk toestaat dat reservataire aspect te schrappen (zie artikel 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek). En het ware ondenkbaar de langstlevende partner belangrijker rechten te verlenen dan die welke de langstlevende echtgenoot geniet.

Art.4

De wet van 23 november stelt een toetredingsregeling in. Zoals wij reeds in de memorie van toelichting hebben aangestipt, is dat concept op zich voor kritiek vatbaar.

De toepassing van een soortgelijke regeling heeft tot gevolg dat de rechtsbetrekkingen tussen (al dan niet gehuwde) samenwonenden onder *vier* gehelen van regels kunnen vallen:

- voor gehuwde personen geldt de verplichting dat zij onderworpen zijn aan de artikelen 212 en volgende van het Burgerlijk Wetboek (primair stelstel) ;
- de juridische band tussen ongehuwd samenwonenden die hebben besloten tot een wettelijke samenwoning toe te treden, wordt dus geregeld door het geheel van de door deze wetgeving ingestelde dwingende regels;
- voor samenwonenden die, voor zich alleen, bij de notaris samenlevingscontracten hebben gesloten, zullen de regels gelden waarin die contracten voorzien;
- voor ongehuwd samenwonenden die niets hebben geregeld op het stuk van de rechtsgevolgen van hun verbintenis, zullen die gevolgen bijgevolg uitsluitend die zijn waarin de rechtspraak heeft voorzien, met alle voor- en nadelen die aan die toestand verbonden zijn.

On peut y voir là une forme de « mariage à plusieurs vitesses », créant une discrimination entre ces différentes catégories de personnes vivant ensemble¹¹.

Qui plus est, les adhérents que l'on pouvait rencontrer au sein des milieux homosexuels se tourneront dès à présent plus volontiers vers un mariage, à supposer que cette faculté leur soit prochainement offerte par le législateur¹².

Tous les concubins n'adhérant pas à cette réglementation resteront donc soumis uniquement aux conséquences juridiques et aux aléas que la jurisprudence entraîne pour le concubinage.

En résumé, la loi sur la cohabitation légale, dans son état actuel, manque à son objectif d'une part, dans la mesure où elle ne rencontre pas les attentes des concubins et d'autre part, en laissant pour compte (et donc non protégés), les concubins qui décident de ne pas y adhérer.

L'on pourrait éviter ses deux écueils en conciliant deux courants de pensée:

– un premier courant qui vise à instaurer un régime plus « protecteur » en faveur des concubins. L'idée de base en est de protéger les concubins, en toute hypothèse, en partant du postulat que ceux-ci ne sont pas toujours conscients des conséquences de leurs actes.

– un second courant qui, axé sur le caractère volontariste du concubinage, part du principe que les concubins, adultes et responsables, sont les mieux à même de prévoir les modalités de leur concubinage, et les conséquences qu'ils entendent en déduire par voie de conventions.

Concilier ces deux courants est possible par la combinaison de règles impératives et supplétives, étant entendu que le corps de règles impératives ainsi composé ne constituerait pas un décalque du régime primaire.

¹¹ Zie de onlangs aan het Arbitragehof voorgelegde vraag over de eventuele discriminatie die kan bestaan tussen geregistreerd samenwonenden en ongehuwd samenwonenden « zonder meer » voor wie de vrederechter niet bevoegd is: Arbitragehof, 23 januari 2002. Het Hof concludeerde dat van enige discriminatie geen sprake was.

¹² Zie in dat verband het voorontwerp van wet « tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek ».

Men kan daarin een vorm van « huwelijk met diverse snelheden » zien, waarbij discriminatie ontstaat tussen die diverse categorieën van samenwoners¹¹.

Daarbij komt nog dat homoparen die vroeger in de toetredingsregeling stapten, voortaan veeleer geneigd zullen zijn een huwelijk aan te gaan, mocht de wetgever hen binnenkort die mogelijkheid bieden¹².

Voor alle samenwoners die niet tot die regeling toetreden, zullen dus uitsluitend de rechtsgevolgen blijven gelden die voortvloeien uit de rechtspraak voor ongehuwd samenwonenden, met alle voor- en nadelen van dien.

Conclusie: de vigerende tekstversie van de wet op de wettelijke samenwoning schiet haar doel voorbij aangezien ze niet op de verzuchtingen van de ongehuwd samenwonenden inspeelt en voorts ongehuwd samenwonenden die beslissen niet tot die regeling toe te treden, in de kou laat staan (en voor hen dus geen enkele bescherming inbouwt).

Beide euvels kunnen worden weggewerkt door twee denksporen met elkaar te verzoenen:

– een eerste denkspoor streeft naar de invoering van een stelsel dat de ongehuwd samenwonenden een meer sluitende bescherming biedt. De onderliggende idee daarbij is dat ongehuwd samenwonenden hoe dan ook bescherming behoeven, als men bedenkt dat zij niet steeds terdege beseffen welke rechtsgevolgen hun daden kunnen sorteren;

– een tweede denkspoor beklemtoont dat de beslissing om ongehuwd samen te wonen op een bewust gemaakte keuze is gebaseerd en gaat uit van het principe dat ongehuwd samenwonenden, als volwassen mensen die hun verantwoordelijkheid opnemen, het best geplaatst zijn om zelf te bepalen hoe zij hun samenwonen invullen en om tevens de gevolgen in te schatten die zij daaraan, via het sluiten van contracten, wensen te koppelen.

Die beide denksporen vallen met elkaar te verzoenen door een combinatie van dwingende en aanvullende regels, met dien verstande evenwel dat het aldus samengestelde geheel van dwingende regels geen doorslagje van het primaire stelsel mag zijn.

¹¹ Voir la question qui vient d'être soumise à la Cour d'arbitrage sur l'éventuelle discrimination qui existerait entre les cohabitants et les « simples » concubins pour lesquels le Juge de Paix n'est pas compétent : Cour d'arbitrage, 23 janvier 2002. La cour a conclu à l'absence de discrimination.

¹² Voyez en ce sens l'avant-projet de loi « ouvrant le mariage à des personnes de même sexe et modifiant certaines dispositions du Code civil ».

Pour répondre à ce double objectif auquel aspire la loi de 1998, il conviendrait alors de prévoir que ces règles impératives s'appliquent à tous les couples dont l'union présente un caractère de stabilité suffisant.

Cette stabilité sera considérée comme avérée lorsque la situation du couple répondra à l'une des conditions suivantes :

- il faut qu'il s'agisse bien d'un « couple », lié par un lien d'*affectio maritalis*. Raison pour laquelle l'article 2 de la présente proposition crée un parallélisme avec les catégories de personnes susceptibles de contracter mariage.

- Pour le surplus, l'on peut considérer que l'union présente un caractère de stabilité lorsque l'une des trois conditions suivantes est présente :

- deux ans de vie commune,
- présence d'un enfant commun,
- conclusion d'une convention de concubinage.

La modification proposée du champ d'application de la loi du 23 novembre 1998 est justifiée par la volonté de ne pas créer de « mariage incestueux de second ordre ».

L'on a en effet pu démontrer dans l'exposé des motifs développé ci-avant que le champ d'application actuel de la loi sur la cohabitation légale était incompatible avec l'objet du législateur qui est de créer un cadre légal pour les couples non mariés.

La possibilité de mettre en œuvre une cohabitation légale entre parents est déjà critiquable dans l'état actuel de la loi, elle deviendra intolérable si l'importance des droits et devoirs des cohabitants légaux se trouve augmentée.

Ainsi, pourront être soumises à ces règles toutes les personnes vivant ensemble sauf celles liées par un lien de parenté ou d'alliance qui constituerait un empêchement au mariage (prohibition de l'inceste).

Les articles 161 et suivants du Code civil prévoient une série d'empêchements au mariage entre des personnes liées par un lien de filiation ou d'alliance trop étroit.

Om tegemoet te komen aan die dubbele, door de wet van 1998 nagestreefde doelstelling, ware het gepast erin te voorzien dat die dwingende regels van toepassing zullen zijn op alle paren wier verbintenis voldoende stabiel onderbouwd is.

Dat stabiele karakter zal als bewezen worden beschouwd als de situatie van het paar aan de volgende voorwaarden voldoet:

- het moet wel degelijk gaan om een door een *affectio maritalis* verbonden « paar ». Dat verklaart waarom artikel 2 van dit wetsvoorstel een parallellisme instelt met de categorieën van personen die in aanmerking komen om in het huwelijk te treden;

- voor het overige kan men ervan uitgaan dat de verbintenis een stabiel karakter heeft wanneer een van de volgende voorwaarden vervuld is:

- twee jaar samenleven;
- het bestaan van een gemeenschappelijk kind;
- een samenlevingscontract hebben gesloten.

De voorgestelde wijziging van de toepassingsfeer van de wet van 23 november 1998 wordt gewettigd door de wens om geen «incestueus tweederangshuwelijk» in te stellen.

In de memorie van toelichting (zie *supra*) hebben we immers uiteengezet dat de huidige toepassingsfeer van de wet op de wettelijke samenwoning onverenigbaar is met het door de wetgever beoogde doel om in een wettelijk raamwerk voor niet-gehuwde stellen te voorzien.

De mogelijkheid van een wettelijke samenwoning tussen verwanten is naar luid van de vigerende wettekst reeds voor kritiek vatbaar. Bij beter onderbouwde rechten en plichten van de wettelijk samenwonenden, zou die mogelijkheid onaanvaardbaar worden.

Zo zullen voormelde regels kunnen worden toegepast op alle samenwonende personen, behalve op die welke verbonden zijn door een band van bloed- of aanverwantschap, die een belemmering voor het huwelijk zou inhouden (incestverbod).

De artikelen 161 en volgende van het Burgerlijk Wetboek voorzien in een rist verbodsbepalingen die een huwelijk tussen personen die verbonden zijn door een al te nauwe graad van bloed- of aanverwantschap, onmogelijk maken.

Ainsi, le mariage est notamment prohibé entre ascendants et descendants quel que soit le degré de la filiation. Il est également prohibé entre frère et sœur.

La présente réglementation n'a pas pour objet de réglementer les unions de personnes ne pouvant se marier en raison de liens familiaux trop proches. Par conséquent, elle ne s'appliquera pas dans tous les cas où il ne peut y avoir mariage.

En résumé, cette réglementation ne vise, hormis le cas des homosexuels¹³, que les personnes qui auraient pu faire choix de se marier. Il importe de préciser que le législateur français a opté pour le même champ d'application en organisant le PACS.

Art. 5

La déclaration de cohabitation devient dépourvue de tout objet dès le moment où l'on conçoit que le régime est applicable d'office.

Le nouveau statut de cohabitant légal viserait à créer certaines règles de nature impérative.

Dans ces conditions, on ne pourrait désormais admettre qu'il soit possible de mettre fin au statut de cohabitant légal par le biais d'une résiliation unilatérale ou bilatérale.

Art. 6

De manière générale, il conviendrait de conserver toutes les règles impératives prévues par la loi du 23 novembre 1998.

Toutefois, dès le moment où le statut de cohabitant légal prévoit un certain nombre de règles impératives qui s'appliquent d'office à tous les couples qui répondent au prescrit légal, il conviendrait de prévoir un régime de publicité permettant de connaître la qualité de cohabitant légal.

En effet, l'article 1477, § 2, du Code civil rend notamment applicable la protection du logement principal de la famille pour les cohabitants légaux.

¹³ Tenminste naar luid van de vigerende wetgeving.

Zo is onder meer een huwelijk tussen bloedverwanten in de opgaande en de nederdalende lijn – ongeacht de graad van hun (bloed)verwantschap - verboden. Dat verbod geldt tevens een huwelijk tussen broer en zus.

Deze regelgeving heeft niet tot doel de verbintenissen te regelen tussen personen die niet kunnen huwen omdat ze al te nauwe familiebanden hebben. Dientengevolge zal de regeling niet van toepassing zijn op alle gevallen waarin geen huwelijk mogelijk is.

Kortom: deze regelgeving heeft – op de homoseksuelen na¹³ - alleen betrekking op de personen die de keuze hadden om te huwen. Het is belangrijk te preciseren dat de Franse wetgever – bij de invoering van het PACS (*Pacte Civil de Solidarité*) - voor dezelfde toepassingsfeer heeft gekozen.

Art. 5

De verklaring tot samenwoning wordt volstrekt zinloos zodra men ervan uitgaat dat de regeling automatisch van toepassing is.

De nieuwe status van wettelijk samenwonende zou ertoe strekken een aantal stringente regels in te stellen.

In die omstandigheden is het voortaan niet langer aanvaardbaar dat het mogelijk zou zijn de status van wettelijk samenwonende via een eenzijdige dan wel een beiderzijdse ontbinding te beëindigen.

Art. 6

In het algemeen ware het aangewezen alle dwingende regels aan te houden waarin de wet van 23 november 1998 voorziet.

Zodra de status van wettelijk samenwonende voorziet in een aantal dwingende regels die automatisch van toepassing zijn op alle stellen die aan de wettelijke bepalingen voldoen, moet evenwel een regeling worden uitgewerkt om die samenwoning bekend te maken, teneinde kennis te nemen van de hoedanigheid van wettelijk samenwonende.

Artikel 1477, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, maakt meer bepaald de bescherming van het hoofdverblijf van het gezin voor wettelijk samenwonenden verplicht.

¹³ Du moins, dans l'état actuel de la législation.

Sans mesure de publicité, l'on peut se demander comment le notaire chargé de vendre un bien immeuble pourrait s'assurer que le vendeur n'est point en train de violer l'article 1477, § 2, du Code civil en vendant seul le bien immeuble qui lui appartient sans prendre la peine de requérir le consentement du cohabitant qui l'occupe.

Est-ce à dire que tout notaire, saisi de ce type d'acte devrait requérir du futur vendeur un certificat de composition de ménage et prendre contact avec la personne qui vit avec ce dernier afin de vérifier si le vendeur entre dans la notion de cohabitant légal (depuis combien de temps vivent-ils ensemble ? ont-ils des enfants communs ?...). cela n'est évidemment pas envisageable dans la mesure où l'on porterait ainsi atteinte à la vie privée des parties.

Ainsi, il ne paraît pas envisageable de régir d'office les relations des concubins par les règles impératives suivantes : protection du logement familial, solidarité pour les dettes de ménage (comment le tiers contractant pourrait-il savoir s'il a ou non affaire à des personnes répondant au prescrit de l'article 1475 du Code civil ?).

Les seules règles impératives qui subsistent sont donc les suivantes :

- devoir de secours,
- obligation de contribution aux charges du ménage (dont le non-respect peut être sanctionné par le Juge de paix),
- compétence du magistrat cantonal.

En effet, la loi étant muette sur l'existence éventuelle d'un devoir de secours entre les cohabitants légaux, il conviendrait que cette question soit réglée de manière non équivoque par la présente proposition de loi.

Il y a lieu de relever liminairement que l'assistance est un devoir d'ordre moral (participer aux joies et aux peines du cohabitant, aux tâches ménagères et à l'éducation des enfants communs), tandis que le devoir de secours est d'ordre économique (maintenir le cohabitant dans un train de vie équivalant au sien propre). Seule la violation de la seconde de ces obligations peut donc conduire à l'allocation d'une pension alimentaire. Il faut prévoir que cette mesure spécifique ne puisse perdurer au-delà du délai d'un an à dater de la cessa-

Bij ontstentenis van enige maatregel inzake bekendmaking, rijst de vraag hoe de notaris die belast is met de verkoop van een onroerend goed, zich ervan kan vergewissen dat de verkoper op generlei wijze artikel 1477, § 2, van het Burgerlijk Wetboek aan het schenden is door op eigen houtje het hem toebehorende onroerend goed te verkopen, zonder zich de moeite te getroosten daartoe de instemming te vragen van de samenwonende die dat goed betreft.

Komt zulks erop neer dat iedere notaris die voor een soortgelijke handeling wordt aangezocht, van de toekomstige verkoper een getuigschrift zou moeten eisen waaruit blijkt hoe het gezin is samengesteld en dat hij contact zou moeten opnemen met de persoon die met de verkoper samenwoont, teneinde na te gaan of de verkoper wel onder het begrip «wettelijk samenwonende» valt (hoelang wonen ze samen, hebben ze gemeenschappelijke kinderen, ..) ? Zoiets is uiteraard ondenkbaar aangezien men door aldus te handelen de persoonlijke levenssfeer van de partijen zou schenden.

Zo lijkt het onbegonnen werk automatisch de betrekkingen tussen ongehuwd samenwonenden te regelen door de volgende dwingende regels: bescherming van het gezinsverblijf, hoofdelijke aansprakelijkheid voor de gezinsschulden (hoe kan de overeenkomstsluitende derde weten of hij al dan niet te maken heeft met personen die beantwoorden aan het bepaalde in artikel 1475 van het Burgerlijk Wetboek ?).

Als enige dwingende regels blijven derhalve over:

- de plicht tot het verlenen van bijstand,
- de verplichte bijdrage in de gezinslasten (waarbij zij aangestipt dat de niet-naleving van die regel door de vrederechter kan worden bestraft),
- de bevoegdheid van de kantonrechter.

Aangezien de wet immers niets zegt over een eventuele plicht tot bijstand tussen wettelijk samenwonenden, ware het beter zulks op een duidelijke manier in dit wetsvoorstel te bepalen.

Er moet in de eerste plaats op worden gewezen dat bijstand een morele plicht is (de samenwonende bijstaan in voor- en tegenspoed en helpen met de huishoudelijke taken en de opvoeding van de gemeenschappelijke kinderen), terwijl de plicht tot hulpverlening van economische aard is (de samenwonende een levensstandaard bieden die gelijkwaardig is aan die van zichzelf). Alleen wanneer deze tweede plicht niet wordt nagekomen, kan bijgevolg een aanvullend pensioen worden uitgekeerd. Er moet, zoals in artikel 1479 van

tion de la cohabitation légale, prévu à l'article 1479 du Code civil.

Quant à son montant, il ne peut être laissé à l'arbitraire du juge, mais au contraire, des critères précis doivent lui être fournis : l'importante charge de la vie commune, tant que celle-ci dure, le train de vie passé des cohabitants, lorsque ceux-ci sont séparés. La limite du tiers est une norme qui doit régir toutes les personnes dont l'union a pris fin, sous peine de discrimination (cf. arrêt de la Cour d'arbitrage du 3 mai 2000, *Div. Act.*, 2000, p.50).

Art. 7

L'article 1478, alinéa 3, du Code civil prévoit que

« Si le cohabitant légal survivant est un héritier du cohabitant prémourant, l'indivision visée à l'alinéa précédent (présomption d'indivision pour les biens sur lesquels aucun des cohabitants ne peut prouver un droit de propriété exclusif) sera tenue, à l'égard des héritiers réservataires du prémourant, comme une libéralité, sauf preuve du contraire. »

Cette présomption de libéralité avait été envisagée par le législateur pour protéger les autres héritiers réservataires dans l'hypothèse où un ascendant décidait de se lier avec l'un de ses enfants par une déclaration de cohabitation légale. Dans cette perspective, la présomption d'indivision liant les deux cohabitants légaux aurait pu avoir pour effet de nuire aux autres héritiers - non cohabitants - de l'ascendant par le transfert de richesses qu'elle peut induire en l'absence de preuve d'un droit de propriété exclusif.

Dès le moment où les membres d'une même famille ne peuvent être considérés comme cohabitants légaux, cette présomption de libéralité perd sa raison d'être.

Bien entendu, dans l'hypothèse où une personne, ayant eu des enfants d'une précédente union, décidait de se mettre en ménage, et se verrait soumis *de facto* aux nouvelles règles relatives à la cohabitation légale, le risque existe que cette situation, et la présomption d'indivision qui en découle, ne vienne à porter préjudice aux enfants de cette précédente union.

Dans cette hypothèse, il appartiendrait à ceux-ci de prouver l'existence éventuelle de libéralités indirectes ou déguisées.

het Burgerlijk Wetboek, worden bepaald dat deze specifieke maatregel vervalt een jaar na de beëindiging van de wettelijke samenwoning.

De vaststelling van het bedrag mag niet worden overgelaten aan de willekeur van de rechter, maar er moet daartoe in duidelijke criteria worden voorzien: de aanzienlijke lasten van het samenleven zolang dat duurt en de levensstandaard van de samenwonenden als zij uit elkaar gaan. De grens van één derde is een norm die moet gelden voor alle personen wier verbintenis is beëindigd, op straffe van discriminatie (cf. arrest van het Arbitragehof van 3 mei 2000, *Div. Act.*, 2000, blz. 50).

Art. 7

Artikel 1478, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt het volgende:

« Indien de overlevende wettelijk samenwonende een erfgenaam is van de vooroverledene, wordt de in het vorige lid bedoelde onverdeeldheid (vermoeden van onverdeeldheid voor het bezit waarvan geen van beide samenwonenden het exclusief eigendomsrecht kan bewijzen) ten aanzien van de erfgenamen met voorbehouden erfdeel als een schenking beschouwd, behoudens tegenbewijs.»

De wetgever heeft dat vermoeden van schenking in het leven geroepen om de andere erfgenamen met voorbehouden erfdeel te beschermen indien een bloedverwant zich met een van zijn kinderen zou willen binden door een verklaring van wettelijke samenwoning. In dat opzicht zou het vermoeden van onverdeeldheid dat de twee wettelijk samenwonenden bindt, ertoe kunnen leiden dat de andere – niet samenwonende – erfgenamen van de bloedverwant worden benadeeld omdat bij gebrek aan een bewezen exclusief eigendomsrecht vermogen kan worden overgedragen.

Indien de leden van dezelfde familie niet als wettelijk samenwonenden kunnen worden beschouwd, verliest dat vermoeden van schenking zijn reden van bestaan.

Wanneer een persoon met kinderen uit een vorige verbintenis beslist om samen te gaan wonen en de facto wordt onderworpen aan de nieuwe regels inzake de wettelijke samenwoning, bestaat vanzelfsprekend het risico dat deze situatie, en het vermoeden van onverdeeldheid dat daaruit voortvloeit, de kinderen uit die vorige verbintenis benadeelt.

In dat geval moeten die kinderen het eventuele bestaan bewijzen van onrechtstreekse of vermomde schenkingen.

Art. 8

Cette disposition a pour but de corriger deux imperfections de la loi actuelle, contenues dans l'article 1479 du Code civil (mesures urgentes et provisoires entre cohabitants légaux).

La première est relative au mode d'introduction de la procédure.

Actuellement, par effet d'une lacune de la loi, ce mode est la citation par huissier.

Il y a lieu d'y préférer la requête, qui est d'ailleurs le mode d'introduction de la procédure similaire existant entre époux (article 223 du Code civil), dont l'article 1479 est inspiré (il reprend d'ailleurs ses autres modalités procédurales i.e. les articles 1253*ter* à 1253*octies* du Code judiciaire).

Il est probable que cet oubli constituera un frein à l'introduction de cette procédure dès lors que les parties qui ne pourront se contenter de remplir le formulaire de requête *ad hoc* au comptoir du greffe, hésiteront avant d'avancer les frais de citation.

Le juge de paix perd ainsi un peu de sa qualité de juge de proximité.

La seconde imperfection étant la compétence octroyée au Juge de paix relative à l'adoption de mesures urgentes et provisoires dont les effets ne peuvent perdurer au-delà de la cessation de la vie commune.

En effet, le Juge ne sera que très rarement (voire jamais) saisi dans la perspective du maintien de la vie commune : les parties attendront de lui qu'il organise au contraire les modalités pratiques d'une séparation.

Pour pallier cette imperfection, il suffit, de manière générale, de prévoir que toutes les mesures adoptées par le Juge de Paix en vertu de l'article 1479 du Code civil ne peuvent excéder la durée d'un an.

De plus, comme nous l'avons déjà souligné, l'application d'office du nouveau régime à tous les concubins rend difficilement applicable, en pratique, la protection du logement familial telle qu'elle existe pour les couples mariés (article 215 du Code civil).

Néanmoins, le Juge de Paix est compétent, en cas de rupture de la cohabitation, pour autoriser l'un des cohabitants à occuper seul l'ancienne résidence com-

Art. 8

Deze bepaling strekt ertoe twee tekortkomingen van de vigerende wet in artikel 1479 van het Burgerlijk Wetboek (dringende en tijdelijke maatregelen tussen wettelijk samenwonenden) te corrigeren.

De eerste tekortkoming heeft betrekking op de manier waarop de procedure wordt ingeleid.

Als gevolg van een leemte in de wet, geschiedt zulks momenteel bij deurwaardersexploot.

Een verzoekschrift is hier meer aangewezen en wordt trouwens gebruikt ter inleiding van de vergelijkbare procedure tussen echtgenoten (artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek), waarop artikel 1479 is gebaseerd (bovendien neemt het artikel de andere regels voor de rechtspleging, zoals de artikelen 1253*ter* tot 1253*octies* van het Gerechtelijk Wetboek, wél over).

Het is waarschijnlijk dat die vergetelheid de inleiding van die procedure zal afremmen, vooral daar de partijen, die er niet mee zullen kunnen volstaan het verzoekschrift *ad hoc* op de griffie in te vullen, zullen aarzelen alvorens zij de dagvaardingskosten voorschieten.

Op die manier verliest de vrederechter een beetje zijn hoedanigheid van nabijheidrechter.

De tweede tekortkoming is de bevoegdheid die aan de vrederechter werd verleend om dringende en voorlopige maatregelen te nemen waarvan de uitwerking vervalt wanneer het samenleven wordt beëindigd.

Van de rechter wordt immers zeer zelden (lees: nooit) verwacht dat hij de toestand van samenleven in stand helpt houden. De partijen verwachten daarentegen wél dat hij een scheiding in goede banen leidt.

In het algemeen kan deze tekortkoming worden verholpen door alle maatregelen die de vrederechter overeenkomstig artikel 1479 van het Burgerlijk Wetboek heeft genomen, na één jaar te laten vervallen.

Bovendien hebben wij reeds beklemtoond dat indien het nieuwe stelsel op alle samenwoners ambtshalve wordt toegepast, het moeilijk zal zijn de bescherming van de gezinswoning, zoals die reeds bestaat voor de gehuwde paren, in de praktijk toe te passen (artikel 215 van het Burgerlijk Wetboek).

Desalniettemin kan de vrederechter, in geval de samenwoning wordt beëindigd, een samenwonende de toestemming te geven om alleen de voormalige gemeen-

mune et ce indépendamment des droits réels ou de créance dont sont (est) titulaire(s) (l'un des) les concubins sur cette résidence.

Il conviendrait d'éviter qu'un des cohabitants ne puisse passer outre les mesures ordonnées par le Juge de paix en vendant l'immeuble dont il serait par hypothèse seul propriétaire alors même que son ancien concubin disposerait de l'autorisation judiciaire de jouir seul du bien (pendant un an maximum).

Art.9

Un certain nombre de personnes ayant adhéré au statut de cohabitant légal en vigueur depuis le 1er janvier 2000, il convient de se préoccuper de leur sort en prévoyant des dispositions transitoires à la présente législation.

Toutefois, il conviendrait de prévoir que les cohabitants légaux qui ont fait une déclaration *ad hoc* et qui répondent aux conditions édictées par le nouvel article 1475 du Code civil peuvent s'ils le souhaitent, voir s'appliquer à leur union les anciennes règles édictées par l'article 1477 du Code civil. Cela n'exclurait pas, pour autant, l'application des nouvelles règles impératives (devoir de secours).

Cette règle s'inspire directement des dispositions transitoires prévues par la loi du 14 juillet 1976 relative aux droits et devoirs respectifs des époux et aux régimes matrimoniaux.

Olivier MAINGAIN (MR)
Martine PAYFA (MR)

schappelijke woning te betrekken, ongeacht de zake-lijke rechten of de schuldvordering op die woning waar- over (één van) de samenwonenden beschikt.

Men moet voorkomen dat een van de samenwonenden zich niet aan de door de vrederechter opgelegde maatregelen houdt door het onroerend goed, waarvan hij wordt verondersteld de enige eigenaar te zijn, te verkopen terwijl de persoon waarmee hij voordien samenwoonde, (gedurende maximaal een jaar) de rechterlijke toestemming zou hebben gekregen om als enige het genot van dat goed te hebben.

Art.9

Aangezien sommige personen onder het wettelijk statuut van samenwonende vallen dat sinds 1 januari 2000 van kracht is, kan men zich beter op die categorie concentreren en de vigerende wetgeving van overgangsmatregelen voorzien.

Men moet er echter op toezien dat de wettelijk samenwonenden die een verklaring hebben *ad hoc* hebben afgelegd en die voldoen aan de voorwaarden als bepaald in het nieuwe artikel 1475 van het Burgerlijk Wetboek, de oude regels als bepaald in artikel 1477 van het Burgerlijk Wetboek, op hun verbintenis kunnen toepassen indien zij dat wensen. Dat betekent evenwel nog niet dat de nieuwe dwingende regels (bijstandsplicht) niet moeten worden toegepast.

Deze regel is rechtstreeks gebaseerd op de overgangsbepalingen voorgeschreven bij de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en plichten van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels.

PROPOSITION DE LOI

CHAPITRE 1ER

Disposition générale

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la constitution.

CHAPITRE II

Modifications aux règles relatives aux successions déferées au conjoint survivant

Art.2

L'article 745*bis* du Code civil est complété par un § 3, rédigé comme suit :

« § 3. — Le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit de l'immeuble affecté au jour de l'ouverture de la succession au logement principal des cohabitants, ainsi que des meubles meublants qui le garnissent. ».

Art. 3

Un article 745*octies* libellé comme suit est inséré dans le même Code :

« Art. 745*octies*. — Les articles 745*quater* à 745*sexies* s'appliquent au cohabitant légal survivant. ».

CHAPITRE III

Modifications aux règles relatives à la cohabitation légale

Art. 4

A l'article 1475 du Code civil sont apportées les modifications suivantes :

1. le § 1er est remplacé par la disposition suivante :

WETSVOORSTEL

HOOFDSTUK I

Algemene bepaling

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

HOOFDSTUK II

Wijzigingen van de regels inzake erfopvolging van de langstlevende echtgenoot

Art. 2

Artikel 745*bis* van het Burgerlijk Wetboek wordt aangevuld met een § 3, luidend als volgt:

«§ 3. — De overlevende wettelijk samenwonende krijgt het vruchtgebruik van het onroerend goed dat op de dag dat de erfenis is opengevallen, de samenwonenden tot voornaamste woning diende, samen met het aldaar aanwezige huisraad.».

Art. 3

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 745*octies* ingevoegd, luidend als volgt:

«Art. 745*octies*. — De artikelen 745*quater* en 745*sexies* zijn van toepassing op de overlevende wettelijk samenwonende.».

HOOFDSTUK III

Wijzigingen van de regels inzake wettelijke samenwoning

Art. 4

In artikel 1475 van het Burgerlijk Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1. paragraaf 1 wordt vervangen door de volgende bepaling:

« § 1er. Par « cohabitation légale », il y a lieu d'entendre la situation de vie commune de deux personnes dont l'union répond à l'une des trois conditions suivantes :

- cohabitation effective durant deux ans minimum ;
- avoir eu un enfant ensemble ;
- avoir conclu entre elles une convention dont l'objet est d'aménager les conséquences patrimoniales de leur cohabitation. » ;

2. le § 2 est remplacé par la disposition suivante :

« § 2. Pour pouvoir être considérés comme cohabitants légaux, les deux parties doivent satisfaire aux conditions suivantes :

- 1° ne pas être liées par un mariage ou une autre cohabitation légale ;
- 2° être capables de contracter conformément aux articles 1123 et 1124 ;
- 3° ne pas être dans les conditions prévues aux articles 161 à 163, sauf la possibilité qu'a le Roi, en vertu de l'article 164, de lever la prohibition prévue par l'article 163. »

Art. 5

A l'article 1476 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

- 1. le § 1er est supprimé ;
- 2. le § 2 est remplacé par la disposition suivante :

« § 2. La cohabitation légale prend fin lorsque l'une des parties décède, se marie ou lorsque la séparation de fait est irrémédiable. »

Art. 6

A l'article 1477 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

- 1. le § 2 est remplacé par la disposition suivante :

« § 2. Les cohabitants légaux contribuent aux charges de la vie commune en proportion de leurs facultés.

« § 1. Onder « wettelijke samenwoning » wordt verstaan: de toestand van samenleven van twee personen wier verbintenis beantwoordt aan een van de volgende drie voorwaarden:

- effectief samenwonen gedurende ten minste twee jaar;
- samen een kind hebben gehad;
- onderling een overeenkomst hebben gesloten die tot doel heeft de vermogensrechtelijke gevolgen van hun samenwoning te regelen.»;

2. paragraaf 2 wordt vervangen door de volgende bepaling:

« § 2. Om als wettelijk samenwonenden te kunnen worden beschouwd, moeten beide partijen voldoen aan de volgende voorwaarden:

- 1° niet verbonden zijn door een huwelijk of een andere wettelijke samenwoning;
- 2° bekwaam zijn om contracten aan te gaan overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124;
- 3° niet in de omstandigheden verkeren die zijn bepaald in de artikelen 161 tot 163, behoudens de mogelijkheid die de Koning krachtens artikel 164 heeft om het bij artikel 163 ingestelde verbod op te heffen.».

Art. 5

In artikel 1476 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1. paragraaf 1 wordt opgeheven;
- 2. paragraaf 2 wordt vervangen door de volgende bepaling:

« § 2. De wettelijke samenwoning houdt op wanneer een van de partijen overlijdt of in het huwelijk treedt, of wanneer de feitelijk scheiding duurzaam is.».

Art. 6

In artikel 1477 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1. paragraaf 2 wordt vervangen door de volgende bepaling:

« § 2. De wettelijk samenwonenden dragen bij in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun

Ils se doivent mutuellement secours et assistance.

A défaut pour l'un des cohabitants de satisfaire à son obligation de secours, l'autre cohabitant peut saisir le juge de paix comme il est dit à l'article 1479 aux fins de se voir attribuer une pension alimentaire ou de se faire autoriser à percevoir dans les conditions et les limites que le jugement fixe les revenus de son partenaire ainsi que toutes les autres sommes qui lui sont dues par des tiers.

La pension est fixée par le juge de paix pour la durée qu'il détermine et qui ne peut dépasser un an après la cessation de la cohabitation légale. Durant la vie commune, la pension doit permettre au cohabitant auquel elle est attribuée, de couvrir la part des charges visées à l'alinéa 1er, auxquelles le cohabitant débiteur ne contribue pas en proportion de ses facultés.

Après la séparation des cohabitants, la pension est fixée de façon à permettre au cohabitant auquel elle est attribuée de mener un train de vie équivalent à celui dont il jouissait au temps de la vie commune, compte tenu de ses revenus, charges et facultés.

En toutes hypothèses, la pension ne pourra excéder un tiers des revenus nets du débiteur. »;

2. les §§ 3 et 4 sont supprimés.

Art. 7

L'article 1478, alinéa 3, du même Code est supprimé.

Art. 8

A l'article 1479 du même Code sont apportées les modifications suivantes:

1. A l'alinéa 1er, entre les mots « le juge de paix » et « ordonne », les termes, « , saisi par requête contradictoire conformément aux articles 1034*bis* et suivants du Code judiciaire, » sont ajoutés ;

2. A l'alinéa 2, la seconde phrase est remplacée par la phrase : « En toutes hypothèses, ces mesures prennent fin au plus tard un an après la date de la cessation de la cohabitation légale, telle que prévue à l'article 1476, § 2, alinéa 6 » ;

mogelijkheden. Zij zijn elkaar hulp en bijstand verschuldigd.

Wanneer een der samenwonenden zijn bijstandsplicht niet nakomt, kan de andere zich naar luid van artikel 1479 door de vrederechter een uitkering tot onderhoud laten toewijzen of zich laten machtigen om de inkomsten van zijn partner, alsook alle andere hem door derden verschuldigde geldsommen te ontvangen onder de voorwaarden en binnen de perken die het vonnis bepaalt.

De uitkering wordt door de vrederechter vastgesteld voor de duur die hij bepaalt en die niet langer dan één jaar vanaf de beëindiging van de wettelijke samenwoning mag duren. Tijdens het samenleven moet de uitkering de samenwonende aan wie ze wordt toegewezen, in de mogelijkheid stellen het deel van de in het eerste lid bedoelde lasten te dragen waartoe de onderhoudsplichtige samenwonende niet naar evenredigheid van zijn mogelijkheden bijdraagt.

Na de scheiding van de samenwonenden wordt de uitkering zodanig vastgesteld dat de samenwonende aan wie ze wordt toegewezen, er gelet op zijn inkomsten, lasten en mogelijkheden eenzelfde levensstandaard op na kan houden als hij genoot ten tijde van het samenleven.

De uitkering mag in ieder geval niet meer bedragen dan een derde van de netto-inkomsten van de schuldplichtige samenwonende.»;

2. de paragrafen 3 en 4 worden opgeheven.

Art. 7

Artikel 1478, derde lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 8

In artikel 1479 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1. in het eerste lid worden de woorden « , die bij verzoekschrift op tegenspraak is geadieerd overeenkomstig de artikelen 1034*bis* en volgende van het Gerechtelijk Wetboek » ingevoegd tussen de woorden « de vrederechter » en de woorden « op verzoek van »;

2. in het tweede lid wordt de tweede zin vervangen door de volgende zin: « Hoe dan ook vervallen die maatregelen uiterlijk een jaar na de dag waarop de wettelijke samenwoning, zoals bedoeld in artikel 1476, § 2, zesde lid, wordt beëindigd. »;

Il est ajouté un alinéa 5, libellé de la manière suivante :

3. « Sont annulables, à la demande du cohabitant et sans préjudice de l'octroi de dommages et intérêts, les actes accomplis par l'un des cohabitants, après transcription de la requête ou du jugement, en violation d'une interdiction d'aliéner ou d'hypothéquer demandée ou obtenue par l'application de cette disposition. ».

CHAPITRE IV

Disposition transitoire

Art. 9

Les personnes qui, entre le 1er janvier 2000 et le jour de l'entrée en vigueur de la présente loi, ont fait une déclaration de cohabitation légale auprès de l'administration communale mais qui ne répondent pas au prescrit du nouvel article 1475 du Code civil peuvent, durant un délai d'un an prenant cours à l'entrée en vigueur de la présente loi, déclarer devant notaire qu'ils entendent maintenir sans changement le régime instauré par la loi du 23 novembre 1998, et ce sans préjudice de l'application des dispositions impératives édictées par la présente loi.

12 juin 2003

Olivier MAINGAIN (MR)
Martine PAYFA (MR)

Het artikel wordt aangevuld met een vijfde lid, luidend als volgt:

3. «Op verzoek van de samenwonende en onverminderd de toekenning van schadevergoeding kunnen de handelingen worden nietig verklaard die door een van de samenwonenden, na de overschrijving van het desbetreffende verzoekschrift of vonnis, met overtreding van een krachtens dit artikel gevraagd of verkregen verbod tot vervreemding of hypothekering worden verricht.».

HOOFDSTUK IV

Overgangsbepaling

Art. 9

Degenen die tussen 1 januari 2000 en de dag van de inwerkingtreding van deze wet bij het gemeentebestuur een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd, maar die niet beantwoorden aan wat bij het nieuwe artikel 1475 van het Gerechtelijk Wetboek wordt voorgeschreven, kunnen gedurende een termijn van één jaar vanaf de inwerkingtreding van deze wet ten overstaan van een notaris verklaren dat zij, onverminderd de toepassing van de bij deze wet uitgevaardigde dwingende bepalingen, het voornemen hebben de bij de wet van 23 november 1998 ingevoerde regeling ongewijzigd te handhaven.

12 juni 2003

TEXTE DE BASE

Code civil

**Section IV. Des successions déferées
au conjoint survivant**

Art. 745bis

§ 1er. Lorsque le défunt laisse des descendants, des enfants adoptifs ou des descendants de ceux-ci, le conjoint survivant recueille l'usufruit de toute la succession.

Lorsque le défunt laisse d'autres successibles, le conjoint survivant recueille la pleine propriété de la part du prémourant dans le patrimoine commun et l'usufruit du patrimoine propre du défunt.

Lorsque le défunt ne laisse aucun successible, le conjoint survivant recueille la pleine propriété de toute la succession.

§ 2. Le conjoint survivant a en outre l'usufruit des biens soumis au droit de retour légal, prévu aux articles 366, § 1er, 2, 747 et 766, à moins qu'il n'en ait été décidé autrement dans l'acte de donation ou dans le testament.]

Titre Vbis. De la cohabitation légale

Art. 1475

§ 1er. Par «cohabitation légale», il y a lieu d'entendre la situation de vie commune de deux personnes ayant fait une déclaration au sens de l'article 1476.

TEXTE DE BASE ADAPTÉ À LA PROPOSITION

Code civil

**Section IV. Des successions déferées
au conjoint survivant**

Art. 745bis

§ 1er. Lorsque le défunt laisse des descendants, des enfants adoptifs ou des descendants de ceux-ci, le conjoint survivant recueille l'usufruit de toute la succession.

Lorsque le défunt laisse d'autres successibles, le conjoint survivant recueille la pleine propriété de la part du prémourant dans le patrimoine commun et l'usufruit du patrimoine propre du défunt.

Lorsque le défunt ne laisse aucun successible, le conjoint survivant recueille la pleine propriété de toute la succession.

§ 2. Le conjoint survivant a en outre l'usufruit des biens soumis au droit de retour légal, prévu aux articles 366, § 1er, 2, 747 et 766, à moins qu'il n'en ait été décidé autrement dans l'acte de donation ou dans le testament.

§ 3. Le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit de l'immeuble affecté au jour de l'ouverture de la succession au logement principal des cohabitants, ainsi que des meubles meublants qui le garnissent.¹

Art. 745octies

Les articles 745quater à 745sexies s'appliquent au cohabitant légal survivant.²

Titre Vbis. De la cohabitation légale

Art. 1475

§ 1er. Par «cohabitation légale», il y a lieu d'entendre la situation de vie commune de deux personnes dont l'union répond à l'une des trois conditions suivantes:

¹ Introduit par l'article 2 de la loi

² Introduit par l'article 3 de la loi

BASISTEKST

Afdeling IV

Erfopvolging van de langstlevende echtgenoot

Art. 745bis

§ 1. Wanneer de overledene afstammelingen, geadopteerde kinderen of afstammelingen van deze achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap.

Wanneer de overledene andere erfgerechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het deel van de eerststervende in het gemeenschappelijk vermogen en het vruchtgebruik van diens eigen vermogen.

Wanneer de overledene geen erfgerechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van de gehele nalatenschap.

§ 2. De langstlevende echtgenoot heeft bovendien het vruchtgebruik van de goederen onderworpen aan het recht van wettelijke terugkeer waarin de artikelen 366, § 1 en 2, 747 en 766 voorzien, tenzij in de akte van schenking of in het testament anders is bepaald.

Titel Vbis. Wettelijke samenwoning

Art. 1475

§ 1. Onder «wettelijke samenwoning» wordt verstaan de toestand van samenleven van twee personen die een verklaring hebben afgelegd overeenkomstig artikel 1476.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL

Afdeling IV

Erfopvolging van de langstlevende echtgenoot

Art. 745bis.

§ 1. Wanneer de overledene afstammelingen, geadopteerde kinderen of afstammelingen van deze achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap.

Wanneer de overledene andere erfgerechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het deel van de eerststervende in het gemeenschappelijk vermogen en het vruchtgebruik van diens eigen vermogen.

Wanneer de overledene geen erfgerechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van de gehele nalatenschap.

§ 2. De langstlevende echtgenoot heeft bovendien het vruchtgebruik van de goederen onderworpen aan het recht van wettelijke terugkeer waarin de artikelen 366, § 1 en 2, 747 en 766 voorzien, tenzij in de akte van schenking of in het testament anders is bepaald.

§ 3. De overlevende wettelijk samenwonende krijgt het vruchtgebruik van het onroerend goed dat op de dag dat de erfenis is opengevallen, de samenwonenden tot voornaamste woning diende, samen met het aldaar aanwezige huisraad.¹

Art. 745octies

De artikelen 745quater en 745sexies zijn van toepassing op de overlevende wettelijk samenwonende.²

Titel Vbis. Wettelijke samenwoning

Art. 1475

§ 1. Onder «wettelijke samenwoning» wordt verstaan: de toestand van samenleven van twee personen wier verbintenis beantwoordt aan een van de volgende drie voorwaarden:

¹ Zie art. 2

² Zie art. 3

§ 2. Pour pouvoir faire une déclaration de cohabitation légale, les deux parties doivent satisfaire aux conditions suivantes:

1° ne pas être liées par un mariage ou par une autre cohabitation légale;

2° être capables de contracter conformément aux articles 1123 et 1124

Art. 1476

§ 1er. Une déclaration de cohabitation légale est faite au moyen d'un écrit remis contre récépissé à l'officier de l'état civil du domicile commun.

Cet écrit contient les informations suivantes:

1° la date de la déclaration;

2° les noms, prénoms, lieu et date de naissance et signatures des deux parties;

3° le domicile commun;

4° la mention de la volonté des parties de cohabiter légalement;

5° la mention de ce que les deux parties ont pris connaissance préalablement du contenu des articles 1475 à 1479;

6° le cas échéant, la mention de la convention visée à l'article 1478, conclue entre les parties.

– *cohabitation effective durant deux ans minimum;*
 – *avoir eu un enfant ensemble;*
 – *avoir conclu entre elles une convention dont l'objet est d'aménager les conséquences patrimoniales de leur cohabitation.*³

§ 2. Pour pouvoir être considérés comme cohabitants légaux, les deux parties doivent satisfaire aux conditions suivantes:

1° ne pas être liées par un mariage ou une autre cohabitation légale;

2° être capables de contracter conformément aux articles 1123 et 1124;

*3° ne pas être dans les conditions prévues aux articles 161 à 163, sauf la possibilité qu'a le Roi, en vertu de l'article 164, de lever la prohibition prévue par l'article 163*⁴.

Art. 1476

§ 1er. [...] ⁵

³ Voyez l'article 4, 1/

⁴ Voyez l'article 4, 2/

⁵ Voyez l'article 5, 1/

§ 2. Om een verklaring van wettelijke samenwoning te kunnen afleggen, moeten beide partijen voldoen aan de volgende voorwaarden:

1° niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning;

2° bekwaam zijn om contracten aan te gaan overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124.

Art. 1476

§ 1. Een verklaring van wettelijke samenwoning wordt afgelegd door middel van een geschrift dat tegen ontvangstbewijs wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats.

Dat geschrift bevat de volgende gegevens:

1° de datum van de verklaring;

2° de naam, de voornamen, de plaats en de datum van geboorte en de handtekening van beide partijen;

3° de gemeenschappelijke woonplaats;

4° de vermelding van de wil van beide partijen om wettelijk samen te wonen;

5° de vermelding dat beide partijen vooraf kennis hebben genomen van de inhoud van de artikelen 1475 tot 1479;

6° in voorkomend geval, de vermelding van de overeenkomst die is bedoeld in artikel 1478, die de partijen hebben gesloten.

– effectief samenwonen gedurende ten minste twee jaar;
– samen een kind hebben gehad;
– onderling een overeenkomst hebben gesloten die tot doel heeft de vermogensrechtelijke gevolgen van hun samenwoning te regelen.³

§ 2. Om als wettelijk samenwondenden te kunnen worden beschouwd, moeten beide partijen voldoen aan de volgende voorwaarden:

1° niet verbonden zijn door een huwelijk of een andere wettelijke samenwoning;

2° bekwaam zijn om contracten aan te gaan overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124;

3° niet in de omstandigheden verkeren die zijn bepaald in de artikelen 161 tot 163, behoudens de mogelijkheid die de Koning krachtens artikel 164 heeft om het bij artikel 163 ingestelde verbod op te heffen.⁴

Art. 1476

§ 1.[...] ⁵

³ Zie art. 4, 1/

⁴ Zie art. 4, 2/

⁵ Zie art. 5, 1/

L'officier de l'état civil vérifie si les deux parties satisfont aux conditions légales régissant la cohabitation légale et acte, dans l'affirmative, la déclaration dans le registre de la population.

§ 2. La cohabitation légale prend fin lorsqu'une des parties se marie, décède ou lorsqu'il y est mis fin conformément au présent paragraphe.

Il peut être mis fin à la cohabitation légale, soit de commun accord par les cohabitants, soit unilatéralement par l'un des cohabitants au moyen d'une déclaration écrite qui est remise contre récépissé à l'officier de l'état civil conformément aux dispositions de l'alinéa suivant. Cet écrit contient les informations suivantes:

1° la date de la déclaration;

2° les noms, prénoms, lieux et dates de naissance des deux parties et les signatures des deux parties ou de la partie qui fait la déclaration;

3° le domicile des deux parties;

4° la mention de la volonté de mettre fin à la cohabitation légale.

La déclaration de cessation par consentement mutuel est remise à l'officier de l'état civil de la commune du domicile des deux parties ou, dans le cas où les parties ne sont pas domiciliées dans la même commune, à l'officier de l'état civil de la commune du domicile de l'une d'elles. Dans ce cas, l'officier de l'état civil notifie la cessation, dans les huit jours et par lettre recommandée, à l'officier de l'état civil de la commune du domicile de l'autre partie.

La déclaration unilatérale de cessation est remise à l'officier de l'état civil de la commune du domicile des deux parties ou, lorsque les parties ne sont pas domiciliées dans la même commune, à l'officier de l'état civil de la commune du domicile de la partie qui fait la déclaration. L'officier de l'état civil signifie la cessation à l'autre partie dans les huit jours et par exploit d'huissier de justice et, le cas échéant, il la notifie, dans le même délai et par lettre recommandée, à l'officier de l'état civil de la commune du domicile de l'autre partie.

§ 2. La cohabitation légale prend fin lorsqu'une des parties se marie, décède ou lorsque la séparation de fait est irrémédiable.⁶

⁶ Voyez l'article 5, 1/

De ambtenaar van de burgerlijke stand gaat na of beide partijen voldoen aan de wettelijke voorwaarden inzake de wettelijke samenwoning en maakt in voorkomend geval melding van de verklaring in het bevolkingsregister.

§ 2. De wettelijke samenwoning houdt op wanneer een van de partijen in het huwelijk treedt of overlijdt, of wanneer er een einde aan wordt gemaakt overeenkomstig het bepaalde in deze paragraaf.

De wettelijke samenwoning kan worden beëindigd hetzij in onderlinge overeenstemming door de samenwonenden, hetzij eenzijdig door een van de samenwonenden door middel van een schriftelijke verklaring die tegen ontvangstbewijs wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, zoals bepaald in het volgende lid. Dit geschrift bevat de volgende gegevens:

1° de datum van de verklaring;

2° de naam, de voornamen, de plaats en de datum van geboorte van beide partijen en de handtekening van beide partijen of van de partij die de verklaring aflegt;

3° de woonplaats van beide partijen;

4° de vermelding van de wil de wettelijke samenwoning te beëindigen.

De verklaring van de beëindiging in onderlinge overeenstemming wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van de woonplaats van beide partijen of, indien de partijen geen woonplaats hebben in dezelfde gemeente, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van de woonplaats van één van hen. In dat geval geeft de ambtenaar van de burgerlijke stand kennis van de beëindiging binnen acht dagen bij aangetekende brief aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van de woonplaats van de andere partij.

De eenzijdige verklaring van de beëindiging wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van de woonplaats van beide partijen of, indien de partijen geen woonplaats hebben in dezelfde gemeente, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats van de partij die de verklaring aflegt. De ambtenaar van de burgerlijke stand betekent binnen acht dagen de beëindiging bij gerechtsdeurwaardersexploot aan de andere partij en in voorkomend geval geeft hij er kennis van bij aangetekende brief binnen dezelfde termijn aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van de woonplaats van de andere partij.

§ 2. De wettelijke samenwoning houdt op wanneer een van de partijen overlijdt of in het huwelijk treedt, of wanneer de feitelijk scheiding duurzaam is.⁶

⁶ Zie art. 5, 2/

En tout état de cause, les frais de la signification et de la notification doivent être payés préalablement par ceux qui font la déclaration.

L'officier de l'état civil acte la cessation de la cohabitation légale dans le registre de la population.]

Art. 1477

§ 1er. Les dispositions du présent article qui règlent les droits, obligations et pouvoirs des cohabitants légaux sont applicables par le seul fait de la cohabitation légale.

§ 2. Les articles 215, 220, § 1er, et 224, § 1er, 1, s'appliquent par analogie à la cohabitation légale.

§ 3. Les cohabitants légaux contribuent aux charges de la vie commune en proportion de leurs facultés.

Art. 1477

§ 1er. Les dispositions du présent article qui règlent les droits, obligations et pouvoirs des cohabitants légaux sont applicables par le seul fait de la cohabitation légale.

§ 2. Les cohabitants légaux contribuent aux charges de la vie commune en proportion de leurs facultés. Ils se doivent mutuellement secours et assistance.

A défaut pour l'un des cohabitants de satisfaire à son obligation de secours, l'autre cohabitant peut saisir le juge de paix comme il est dit à l'article 1479 aux fins de se voir attribuer une pension alimentaire ou de se faire autoriser à percevoir dans les conditions et les limites que le jugement fixe les revenus de son partenaire ainsi que toutes les autres sommes qui lui sont dues par des tiers. La pension est fixée par le juge de paix pour la durée qu'il détermine et qui ne peut dépasser un an après la cessation de la cohabitation légale. Durant la vie commune, la pension doit permettre au cohabitant auquel elle est attribuée, de couvrir la part des charges visées à l'alinéa 1er, auxquelles le cohabitant débiteur ne contribue pas en proportion de ses facultés. Après la séparation des cohabitants, la pension est fixée de façon à permettre au cohabitant auquel elle est attribuée de mener un train de vie équivalent à celui dont il jouissait au temps de la vie commune, compte tenu de ses revenus, charges et facultés.

En toutes hypothèses, la pension ne pourra excéder un tiers des revenus nets du débiteur.⁷

§ 3.[...] ⁸

⁷ Voyez l'article 6, 1/

⁸ Voyez l'article 6, 2/

In elk geval moeten de kosten van de betekening en de kennisgeving vooraf worden betaald door hen die de verklaring afleggen.

De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt melding van de beëindiging van de wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister.]

Art. 1477

§ 1. De bepalingen van dit artikel die de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de wettelijk samenwonenden regelen, zijn van toepassing door het enkele feit van de wettelijke samenwoning.

§ 2. De artikelen 215, 220, § 1, en 224, § 1, 1, zijn van overeenkomstige toepassing op de wettelijke samenwoning.

§ 3. De wettelijk samenwonenden dragen bij in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden.

Art. 1477

§ 1. De bepalingen van dit artikel die de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de wettelijk samenwonenden regelen, zijn van toepassing door het enkele feit van de wettelijke samenwoning.

§ 2. De wettelijk samenwondenden dragen bij in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden. Zij zijn elkaar hulp en bijstand verschuldigd.

Wanneer een der samenwondenden zijn bijstandspflicht niet nakomt, kan de andere zich naar luid van artikel 1479 door de vrederechter een uitkering tot onderhoud laten toewijzen of zich laten machtigen om de inkomsten van zijn partner, alsook alle andere hem door derden verschuldigde geldsommen te ontvangen onder de voorwaarden en binnen de perken die de vonnis bepaalt.

De uitkering wordt door de vrederechter vastgesteld voor de duur die hij bepaalt en die niet langer dan één jaar vanaf de beëindiging van de wettelijke samenwoning mag duren. Tijdens het samenleven moet de uitkering de samenwondende aan wie ze wordt toegewezen, in de mogelijkheid stellen het deel van de in het eerste lid bedoelde lasten te dragen waartoe de onderhoudsplichtige samenwondende niet naar evenredigheid van zijn mogelijkheden bijdraagt.

Na de scheiding van de samenwondenden wordt de uitkering zodanig vastgesteld dat de samenwondende aan wie ze wordt toegewezen, er gelet op zijn inkomsten, lasten en mogelijkheden eenzelfde levensstandaard op na kan houden als hij genoot ten tijde van het samenleven.

De uitkering mag in ieder geval niet meer bedragen dan een derde van de netto-inkomsten van de schuldplichtige samenwonende.⁷

§ 3 [...]⁸

⁷ Zie art. 6, 1/

⁸ Zie art. 6, 2/

§ 4. Toute dette contractée par l'un des cohabitants légaux pour les besoins de la vie commune et des enfants qu'ils éduquent oblige solidairement l'autre cohabitant. Toutefois, celui-ci n'est pas tenu des dettes excessives eu égard aux ressources des cohabitants.]

Art. 1478

Chacun des cohabitants légaux conserve les biens dont il peut prouver qu'ils lui appartiennent, les revenus que procurent ces biens et les revenus du travail.

Les biens dont aucun des cohabitants légaux ne peut prouver qu'ils lui appartiennent et les revenus que ceux-ci procurent sont réputés être en indivision.

Si le cohabitant légal survivant est un héritier du cohabitant prémourant, l'indivision visée à l'alinéa précédent sera tenue, à l'égard des héritiers réservataires du prémourant, comme une libéralité, sauf preuve du contraire.

En outre, les cohabitants règlent les modalités de leur cohabitation légale par convention comme ils le jugent à propos, pour autant que celle-ci ne contienne aucune clause contraire à l'article 1477, à l'ordre public, aux bonnes moeurs, ou aux règles relatives à l'autorité parentale, à la tutelle et aux règles déterminant l'ordre légal de la succession. Cette convention est passée en la forme authentique devant notaire, et fait l'objet d'une mention au registre de la population.

Art. 1479

Si l'entente entre les cohabitants légaux est sérieusement perturbée, le juge de paix ordonne, à la demande d'une des parties, les mesures urgentes et provisoires relatives à l'occupation de la résidence commune, à la personne et aux biens des cohabitants et des enfants, et aux obligations légales et contractuelles des deux cohabitants.

§ 4. [...]⁹

Art. 1478

Chacun des cohabitants légaux conserve les biens dont il peut prouver qu'ils lui appartiennent, les revenus que procurent ces biens et les revenus du travail.

Les biens dont aucun des cohabitants légaux ne peut prouver qu'ils lui appartiennent et les revenus que ceux-ci procurent sont réputés être en indivision.

[...]¹⁰

En outre, les cohabitants règlent les modalités de leur cohabitation légale par convention comme ils le jugent à propos, pour autant que celle-ci ne contienne aucune clause contraire à l'article 1477, à l'ordre public, aux bonnes moeurs, ou aux règles relatives à l'autorité parentale, à la tutelle et aux règles déterminant l'ordre légal de succession. Cette convention est passée en la forme authentique devant notaire, et fait l'objet d'une mention au registre de la population.

Art. 1479

Si l'entente entre les cohabitants légaux est sérieusement perturbée, le juge de paix, *saisi par requête contradictoire conformément aux articles 1034bis et suivants du Code judiciaire*,¹¹ ordonne, à la demande d'une des parties, les mesures urgentes et provisoires relatives à l'occupation de la résidence commune, à la personne et aux biens des cohabitants et des enfants, et aux obligations légales et contractuelles des deux cohabitants.

⁹ Voyez l'article 6, 2/

¹⁰ Voyez l'article 7

¹¹ Voyez l'article 8, 1/

§ 4. Iedere schuld die door een der wettelijk samenwonenden wordt aangegaan ten behoeve van het samenleven en van de kinderen die door hen opgevoed worden, verbindt de andere samenwonende hoofdelijk. Deze is echter niet aansprakelijk voor schulden die, gelet op de bestaansmiddelen van de samenwonenden, buitensporig zijn.]

Art. 1478

Elk van de wettelijk samenwonenden behoudt de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit arbeid.

De goederen waarvan geen van beide wettelijk samenwonenden de eigendom kan bewijzen en de inkomsten daarvan worden geacht in onverdeeldheid te zijn.

Indien de overlevende wettelijk samenwonende een erfgenaam is van de vooroverledene, wordt de in het vorige lid bedoelde onverdeeldheid ten aanzien van de erfgenamen met voorbehouden erfdeel als een schenking beschouwd, behoudens tegenbewijs.

Voorts regelen de samenwonenden hun wettelijke samenwoning naar goeddunken door middel van een overeenkomst, voor zover deze geen beding bevat dat strijdig is met artikel 1477, met de openbare orde of de goede zeden, noch met de regels betreffende het ouderlijk gezag en de voogdij, noch met de regels die de wettelijke orde van de erfopvolging bepalen. Die overeenkomst wordt in authentieke vorm verleden voor de notaris en wordt vermeld in het bevolkingsregister.

Art. 1479

Indien de verstandhouding tussen de wettelijk samenwonenden ernstig verstoord is, beveelt de vrede-rechter, op verzoek van één van de partijen, de dringende en voorlopige maatregelen betreffende het betrekken van de gemeenschappelijke verblijfplaats, betreffende de persoon en de goederen van de samenwonenden en van de kinderen alsmede betreffende de wettelijke en contractuele verplichtingen van beide samenwonenden.

§ 4 [...]⁹

Art. 1478

Elk van de wettelijk samenwonenden behoudt de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit arbeid.

De goederen waarvan geen van beide wettelijk samenwonenden de eigendom kan bewijzen en de inkomsten daarvan worden geacht in onverdeeldheid te zijn.

[...]¹⁰

Voorts regelen de samenwonenden hun wettelijke samenwoning naar goeddunken door middel van een overeenkomst, voor zover deze geen beding bevat dat strijdig is met artikel 1477, met de openbare orde of de goede zeden, noch met de regels betreffende het ouderlijk gezag en de voogdij, noch met de regels die de wettelijke orde van de erfopvolging bepalen. Die overeenkomst wordt in authentieke vorm verleden voor de notaris en wordt vermeld in het bevolkingsregister.

Art. 1479

Indien de verstandhouding tussen de wettelijk samenwonenden ernstig verstoord is, beveelt de vrede-rechter, *die bij verzoekschrift op tegenspraak is geadieerd overeenkomstig de artikelen 1034bis en volgende van het Gerechtelijk Wetboek*¹¹, op verzoek van één van de partijen, de dringende en voorlopige maatregelen betreffende het betrekken van de gemeenschappelijke verblijfplaats, betreffende de persoon en de goederen van de samenwonenden en van de kinderen alsmede betreffende de wettelijke en contractuele verplichtingen van beide samenwonenden.

⁹ Zie art. 6, 2/¹⁰ Zie art. 7¹¹ Zie art. 8, 1/

Le juge de paix fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. En toute hypothèse, ces mesures cessent de produire leurs effets au jour de la cessation de la cohabitation légale, telle que prévue à l'article 1476, § 2, alinéa 6.

Après la cessation de la cohabitation légale, et pour autant que la demande ait été introduite dans les trois mois de cette cessation, le juge de paix ordonne les mesures urgentes et provisoires justifiées par cette cessation. Il fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. Cette durée de validité ne peut excéder un an.

Le juge de paix ordonne ces mesures conformément aux dispositions des articles 1253*ter* à 1253*octies* du Code judiciaire.

Le juge de paix fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. *En toutes hypothèses, ces mesures prennent fin au plus tard un an après la date de la cessation de la cohabitation légale, telle que prévue à l'article 1476, § 2, alinéa 6.*¹²

Après la cessation de la cohabitation légale, et pour autant que la demande ait été introduite dans les trois mois de cette cessation, le juge de paix ordonne les mesures urgentes et provisoires justifiées par cette cessation. Il fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. Cette durée de validité ne peut excéder un an.

Le juge de paix ordonne ces mesures conformément aux dispositions des articles 1253*ter* à 1253*octies* du Code judiciaire.

*Sont annulables, à la demande du cohabitant et sans préjudice de l'octroi de dommages et intérêts, les actes accomplis par l'un des cohabitants, après transcription de la requête ou du jugement, en violation d'une interdiction d'aliéner ou d'hypothéquer demandée ou obtenue par l'application de cette disposition.*¹³

¹² Voyez l'article 8, 2/

¹³ Voyez l'article 8, 3/

De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij oplegt. Hoe dan ook vervallen die maatregelen op de dag dat de wettelijke samenwoning, zoals bedoeld in artikel 1476, § 2, zesde lid, wordt beëindigd.

Na de beëindiging van de wettelijke samenwoning en voor zover de vordering binnen drie maanden na die beëindiging is ingesteld, gelast de vrederechter de dringende en voorlopige maatregelen die ingevolge de beëindiging gerechtvaardigd zijn. De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij oplegt. Die geldigheidsduur mag niet langer dan één jaar bedragen.

De vrederechter beschikt overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1253*ter* tot 1253*octies* van het Gerechtelijk Wetboek.

De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij oplegt. *Hoe dan ook vervallen die maatregelen uiterlijk een jaar na de dag waarop de wettelijke samenwoning, zoals bedoeld in artikel 1476, § 2, zesde lid, wordt beëindigd.*¹²

Na de beëindiging van de wettelijke samenwoning en voor zover de vordering binnen drie maanden na die beëindiging is ingesteld, gelast de vrederechter de dringende en voorlopige maatregelen die ingevolge de beëindiging gerechtvaardigd zijn. De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij oplegt. Die geldigheidsduur mag niet langer dan één jaar bedragen.

De vrederechter beschikt overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1253*ter* tot 1253*octies* van het Gerechtelijk Wetboek.

*Op verzoek van de samenwondendeen onverminderd de toekenning van schadevergoeding kunnen de handelingen worden nietig verklaard die door een van de samenwondenden, na de overschrijving van het desbetreffende verzoekschrift of vonnis, met overtreding van een krachtens dit artikel gevraagd of verkregen verbod tot vervreemdend of hypothekering worden verricht.*¹³

¹² Zie art. 8, 2/

¹³ Zie art. 8, 3/